

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Blízkého východu a Afriky

Bakalářská práce

Nora Hlavatá

Vstup Turecka do EU: analýza tureckého postoje

Turkey's EU accession: Analysis of the Turkish attitude

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat doc. PhDr. Jitce Malečkové, CSc. za odborné vedení této práce a za čas a trpělivost, kterou mi během jejího vypracování věnovala.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a že tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 29.12.2015

.....
Nora Hlavatá

Abstrakt:

Předmětem této bakalářské práce je postoj Turecka v roce 2014 ke vstupu do Evropské unie. První část práce podává přehled o vývoji vzájemných vztahů Turecka a EU s důrazem na témata, která mají potenciál hrát roli v současném vývoji. Na základě analýzy tří tureckých deníků, jsou v druhé části práce představeny různorodé postoje ke členství v EU, se kterými se můžeme setkat v turecké společnosti. Druhá část práce je rozdělena do tématických okruhů, které jsou relevantní pro otázku vstupu Turecka do EU.

Hlavním cílem této práce je popsat turecký diskurz v roce 2014 ke vstupu do EU a ukázat rozdílné názory v turecké společnosti. Pozornost je věnována i měnícímu se postoji Turecka v roce 2014 v porovnání s předešlými lety.

Klíčová slova:

EU – Turecko – přístupový proces – veřejné mínění

Abstract:

The subject of this thesis is Turkey's stance to joining the European Union in the year 2014. The first part of this text is a summarization of the relationship developments between Turkey and the EU, with special focus on those issues which could potentially play a significant role in current affairs. The second part of this thesis focuses on analysis of three examples of Turkish daily press, in order to demonstrate the different stances towards the issue of EU membership as raised in Turkish society. The second part is also divided into thematic segments which are relevant to Turkey's possible membership in the EU.

The main goal of this thesis is to accurately present the various Turkish viewpoints and opinions, as they took place in 2014, about entry into the EU. Particular attention is also dedicated to Turkey's changing stance towards the issue in the year 2014, as opposed to previous years.

Key words:

European Union - Turkey – Accession Process – Public opinion

Obsah:

1. Úvod	7
2. Turecko a EU	12
2.1 Hlavní překážky vstupu Turecka do EU z pohledy EU	14
2.2 Postoj Turecka	17
2.3 Podpora společnosti vstupu Turecka do EU	19
2.4 Zahraniční politika Turecka	21
3. Analýza tureckého tisku	26
3.1 Vnitrostátní vývoj	27
3.2 Ekonomické hledisko	33
3.3 Zahraniční politika	37
3.4 Pohled na EU	44
3.4.1 Návštěva německého prezidenta v Turecku	44
3.4.2 Euroskepticismus	46
3.4.3. Volby do Evropského parlamentu a J.C. Juncker jako předseda Evropské komise	50
4. Závěr	53
5. Seznam literatury	55
Prameny	55
Sekundární literatura	63
Internetové zdroje	66
6. Seznam použitých zkratk	68

1. Úvod

Otázka členství Turecka v Evropské Unii je stará téměř jako evropský integrační proces sám¹. O přičlenění k Evropské Unii² Turecko³ usiluje již od roku 1959, kdy požádalo o přidružení k Evropskému hospodářskému společenství⁴. Statut kandidátské země byl Turecku přiznán až v roce 1999 a samotné přístupové rozhovory začaly v roce 2005. Za svou existenci prošla EU a organizace jí předcházející mnoha změnami, ale otázka Turecka zůstává stále nedořešena. Vzájemné vztahy silně ovlivňovala geopolitická situace a měnící se charakter EU a Turecka. V druhé polovině 20. století představovalo Turecko spojence proti Sovětskému svazu. Po rozpadu Sovětského svazu se však geopolitická situace výrazně změnila a EU začala Turecko vnímat zcela jinak. EEC bylo založeno především na ekonomické spolupráci, zatímco EU se z velké části soustředí i na politickou integraci. Mimo dodržování demokratických principů a lidských práv tak v případě Turecka vyvstala také zásadní otázka islámu.

I turecký postoj k EU se v průběhu času měnil. Pokud se zaměříme na období od začátků rozhovorů, sledujeme ve společnosti značný pokles podpory vstupu do EU. Na politické úrovni zároveň postupně klesala snaha o provádění demokratizujících reforem⁵ a dnes je Turecko kritizováno pro nedodržování demokratických norem. Turecko postupně začalo vyvíjet novou, daleko více nezávislou zahraniční politiku, která se spíše než na západ soustředí na východ. Mnozí se začali domnívat, že se Turecko odvrací od EU⁶.

Nicméně od roku 2012 můžeme sledovat přinejmenším oficiální snahu o opětovné nastartování procesu. V tomto roce představil Stefan Füle, eurokomisař pro rozšiřování EU, tzv. pozitivní agendu, která si klade za cíl posílit strategické vazby mezi EU a Tureckem⁷. V následujícím roce byla otevřena jedna z přístupových kapitol a začala jednání o bezvízovém režimu. Rokem obratu se však zdá být především rok 2014, kdy poprvé po 10 letech došlo ve společnosti k nárůstu podpory členství v EU⁸. Odborné články vysvětlují tuto změnu

1 Evropský integrační proces probíhá od 50. let, kdy v roce 1951 došlo k založení Evropského společenství uhlí a oceli. V roce 1957 poté vzniklo Evropské hospodářské společenství. Pro více informací o historii EU: http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_en.htm

2 Dále jen EU

3 Oficiální název je Turecká republika (turecky Türkiye Cumhuriyeti), zkráceně Turecko

4 Dále jen EEC

5 Ed. Szymanski, Adam. *Turkey and Europe: challenges and opportunities*. Warsaw: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2012.

6 Transatlantic Trends 2010, s 23 Dostupné z: <http://trends.gmfus.org/archives/transatlantic-trends/transatlantic-trends-2010/>

7 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-358_en.htm?locale=en

8 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-358_en.htm?locale=en

především selháním turecké zahraniční politiky vůči Blízkému východu⁹. V důsledku probíhajících konfliktů se region Blízkého východu stává nestabilnější a Turecko se začíná obávat možných bezpečnostních hrozeb¹⁰.

S ohledem na rostoucí důležitost Turecka na mezinárodním poli je nutné věnovat pozornost náladám v zemi. Hlavním cílem mé práce bude popsat turecký diskurz ke vstupu do EU v roce 2014. Na základě analýzy novin se budu snažit ukázat rozdílné názory v turecké společnosti. Postoj k EU může naznačit budoucí směřování Turecka. Vzhledem k vlivu médií na veřejné mínění je jejich analýza stěžejní pro proniknutí do nálad ve společnosti. Navíc v případě Turecka noviny stále patří k nejdůležitějšímu zdroji informací o EU¹¹. Rok 2014 jsem pro svou analýzu vybrala především z důvodu překvapivé změny postojů společnosti k EU. Přestože se jedná o mírnou změnu, domnívám se, že by jí měla být věnována pozornost. Předpokládá se, že nárůst podpory se týká především provládních kruhů¹², nespokojených se současným děním v zemi a zahraniční politikou. Příklon k EU tudíž můžeme chápat i jako varovný ukazatel čím dál více rozdělené společnosti v Turecku.

První část práce podává přehled o vývoji vzájemných vztahů Turecka a EU. Blíže se zabývá i zahraniční politikou a ekonomickou situací Turecka. Tato témata jsou důležitá pro pochopení kontextu druhé tj. výzkumné části, ve které se věnuji konkrétně roku 2014. Bez znalosti předcházejícího vývoje by nebylo možné pochopit případné změny, ke kterým došlo v roce 2014.

Stanovila jsem čtyři hlavní okruhy témat, na které se zaměřím v druhé části své práce. V první podkapitole se budu zabývat vnitropolitickým vývojem. Turecko je v posledních letech stále více kritizováno za nedodržování demokratických principů a norem. Dá se tudíž předpokládat, že jedním z důvodů pro opětovnou podporu členství v EU je právě nespokojenost s domácím děním. Členství v EU znamená mimo jiné respektování demokratických principů. Ekonomické výhody spojené s členstvím jsou však důvodem podpory vstupu do EU, který je v průzkumech veřejného mínění dlouhodobě uváděn na

9 Diba Nigar Goksel, *Turkey's Turn Towards the EU: Superficial or Real*. GMF. 2014. Dostupné z: https://www.academia.edu/8356437/Turkeys_Turn_Toward_the_EU_Superficial_or_Real; Mark Pierini a Sinan Ulgen, *A Moment Opportunity in the EU-Turkey Relationship*. Carnegie Europe. 2014. Dostupné z: http://carnegieendowment.org/files/turkey_eu_opportunity.pdf, Amanda Paul, *Turkey-EU Relations: Forever Engaged, Never to be Married?*. 2014. Dostupné z: <https://eu.boell.org/en/2015/07/08/turkey-eu-relations-forever-engaged-never-be-married>, ELMA, Pinar. „*Capitalising on Turkey's Slight Shift towards the EU*“. PISM Bulletins. 2014. Online: <http://www.pism.pl/publications/bulletin/no-132-727>

10 Goksel, Diba Nigar. *Turkey's Turn Towards the EU: Superficial or Real*. GMF. 2014. Dostupné z: https://www.academia.edu/8356437/Turkeys_Turn_Toward_the_EU_Superficial_or_Real

11 European Commission Eurobarometer 64, *Public Opinion Survey October–November 2005*, s. 24.

12 GOKSEL, Diba Nigar. „*Turkey's Turn Towards the EU: Superficial or Real*“. GMF. 2014. Online: https://www.academia.edu/8356437/Turkeys_Turn_Toward_the_EU_Superficial_or_Real

prvním místě. V druhé podkapitole se proto budu věnovat tématu ekonomiky. Třetí podkapitola bude věnována zahraniční politice, která, jak se předpokládá, je hlavní příčinou pro opětovnou podporu členství v EU. V poslední podkapitole se zaměřím na obraz EU a možné projevy euroskepticismu. Všechny zmíněné oblasti mají silný vliv na vzájemné vztahy Turecka s EU a jsou stěžejní pro budoucnost přístupových jednání. Tato práce se snaží nalézt odpověď na otázku, jaký diskurz panuje v Turecku v roce 2014 a jak je možné vysvětlit měnící se postoj k EU v tomto roce.

V teoretické části své práce využívám sekundární literaturu, která se zabývá vývojem vztahů EU a Turecka a literaturu zabývající se zahraniční politikou Turecka. Z literatury, věnující se vývoji vztahů Turecka a EU můžeme zmínit především publikaci *Fifty Years of EU-Turkey Relations* od Emreho Çakıra¹³, která poskytuje ucelený přehled vzájemných vztahů Turecka a EU. Pro pochopení současného směřování Turecka jsou stěžejní i obecné faktory ovlivňující vnitrostátní a zahraniční politiku Turecka. Aydın Mustafa ve své práci ukazuje prvky Osmanské říše, které se přenesly do Turecké republiky a argumentuje, že například zahraniční politika vykazuje dlouhodobou kontinuitu¹⁴. Vzhledem k aktuálnosti velkého množství zmíněných událostí jsem musela ve své práci čerpat především z odborných článků. V případě zahraniční politiky jmenujme například autory jako Şener Aktürk, Adam Szymański a Ziya Öniş. V roce 2014 Turecko rozvíjelo vztahy s Ruskem a článek Şenera Aktürka nabízí vhléd do měnících se turecko-ruských vztahů¹⁵. Şener si všímá, že přestože se turecká a ruská politika již dlouhou dobu v mnoha otázkách střetává, nebrání to oběma zemím budovat vzájemné vztahy. Adam Szymański se zabývá novou tureckou zahraniční politikou a jejím dopadem na tradiční politiku "evropeizace"¹⁶. Selhání nové turecké politiky nazvané „Strategická hloubka“ mohlo být jedním z činitelů, které se podepsaly na narůstající kritice vládní politiky. Měnícímu se přístupu Strany spravedlnosti a pokroku¹⁷ ke vstupu do EU se pak ve své práci věnuje Ziya Öniş¹⁸. Východiskem pro podkapitolu, která se týká pohledu na EU a euroskepticismu, se mi stala především práce

13 ÇAKIR, Emre Armağan (ed.). *„Fifty years of EU-Turkey relations: a Sisyphean story“*. 1st pub. London: Routledge, 2011

14 AYDIN, Mustafa. *„The Determinants of Turkish Foreign Policy and Turkey's European Vocation“*. *The Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 1, 2003.

15 AKTÜRK, Şenera. *„A Realist Reassessment of Turkish-Russian Relations, 2002-2012: From the Peak to the Dip?“*. Caspian Strategy Institute, 2013.

16 SZYMAŃSKI, Adam. *„Turkish Foreign Policy in 2007-2009: Continuity of Change?“*. In: *The Polish Quarterly of International Affairs*, Vol. 19, Nr. 2, 2009, S. 10-43. 2009

17 Turecky Adalet ve Kalkınma Partisi, dále jen AKP

18 ÖNIŞ, Ziya. *„Contesting For The „Center“ Domestic Politics, Identity Conflicts and The Controversy Over EU Membership in Turkey“*. Working Paper No. 2 Istanbul: Istanbul Bilgi Üniversitesi European Institute, 2010.

Başaka Taraktaş¹⁹. Ve své publikaci se mimo jiné věnuje měnícímu se postoji politických stran ke vstupu do EU a důvodům pro narůstající euroskepticismus ve společnosti.

Druhá část této práce je věnována analýze tureckého tisku. Analýza však není cílem sama o sobě. Ve své práci využívám novin jako prostředku pro pochopení tureckých nálad, a nikoliv k analýze postoje jednotlivých novin či autorů. Snažím se zachytit rozdílné názory, které panují ve společnosti v kontextu mnou vytyčených témat.

Ve své analýze pracuji s internetovými verzemi tří tureckých deníků vydávaných v anglickém jazyce. Jejich turecké verze současně patří k nejčtenějším deníkům v Turecku²⁰. Jmenovitě se jedná o Hürriyet Daily News (dále jen Hürriyet), Today's Zaman (dále jen Zaman) a Daily Sabah (dále jen Sabah)²¹. Jednotlivé deníky také reprezentují různé myšlenkové a politické proudy. Hürriyet je tradičně sekulární, kemalistický a nacionalistický. Zaman je vnímán jako konzervativní deník. Oba tyto deníky se k dnešní vládní politice v současnosti vyjadřují kriticky. Oproti tomu deník Sabah vystupuje jako provládní deník²². Analyzované úvodníky časově spadají do roku 2014 a mají přímou souvislost s tématem vstupu Turecka do EU. Jako další prameny využívám průzkumy veřejného mínění, především pak Transatlantické Trendy²³ a Eurobarometr²⁴. Transatlantické Trendy patří k prominentním průzkumům veřejného mínění. V případě Turecka využívá průzkum metody osobního rozhovoru a je prováděn na vzorku přibližně 1000 osob. Podobně je tomu v případě průzkumu Eurobarometr, který taktéž využívá osobních rozhovorů ke svému šetření. Eurobarometr patří k průzkumům s dlouhou tradicí, přičemž byl založen již v roce 1973.

V teoretické části využívám historickou metodu, která vychází ze zkoumání vývoje sledovaného jevu či procesu. Touto metodou se snažím přiblížit vývoj v tématických okruzích relevantních pro následnou analýzu roku 2014. V druhé části se inspiroji mediální analýzou, ale noviny pro mne nepředstavují cíl zkoumání, spíše zdroj postojů turecké společnosti. Pro analýzu úvodníků proto využívám kvalitativní metodu, která se snaží hlouběji proniknout do konkrétního problému. Za pomoci této metody se snažím popsat rozdílné názory, které v Turecku panují v souvislosti se vstupem země do EU. Jelikož se snažím popsat i méně časté názory v denících, dala jsem přednost kvalitativní metodě před kvantitativní, která se

19 TARAKTAŞ, Başak. „A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries“. Journal of Contemporary European Studies. 2008

20 „Turkey – Guide to Major Turkish Daily Newspapers 2008“, Open Source Center. Online: <http://fas.org/irp/dni/osc/turkish-news.pdf>

21 Online: <http://www.hurriyetdailynews.com/>, www.dailysabah.com, www.todayszaman.com

22 „Turkey – Guide to Major Turkish Daily Newspapers 2008“, Open Source Center. Online: <http://fas.org/irp/dni/osc/turkish-news.pdf>

23 Online: www.trends.gmfus.org/

24 Online: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

zaměřuje především na frekvenci výskytu jednotlivých témat ve sdělení. Kvalitativní metoda se zdá být relevantní pro mou analýzu i z důvodu, že v roce 2014 již vstup Turecka do EU nepatří mezi hlavní témata reflektovaná v tisku, a pracuji tudíž s menším vzorkem.

2. Turecko a EU

Turecko se již od svého založení aktivně snažilo začlenit do mezinárodních organizací. Patřilo mezi zakládající členy OSN, v roce 1952 se stalo členem NATO, v roce 1949 Rady Evropy a od roku 1961 patří mezi země OECD. Turecko bylo také jednou z prvních zemí (po Řecku), která zažádala o členství v Evropském hospodářském společenství (dále jen EEC) v roce 1959. Následná jednání v roce 1963 vyústila k podepsání asociační dohody, také známé jako Ankarské asociační dohody, o přidružení Turecka k EEC²⁵. Dohoda se zaměřovala na úpravu tureckých právních předpisů v hospodářské oblasti a odstraňování obchodních bariér. Záměrem bylo vytvořit celní unii s Tureckem, která by poté mohla sloužit jako hlavní nástroj pro prohloubení integrace mezi EEC a Tureckem. Celní unie však vstoupila v platnost až v roce 1996. Do budování vzájemných vztahů mezi Tureckem a EHS totiž vstoupily především dvě události. Tou první byla turecká invaze na Kypr v roce 1974²⁶. Další zásadní událostí byl vojenský převrat, ke kterému došlo v Turecku v roce 1980²⁷. V důsledku tohoto vývoje byla pozastavena platnost asociační dohody až do roku 1986. V této době se Turecko zvládlo vrátit k parlamentní demokracii a iniciovalo ekonomické liberalizační reformy. V roce 1987, po obnovení asociační dohody, Turecko zažádalo o členství v Evropském společenství. Přestože v Turecku došlo k ekonomickému růstu a demokratizačním procesům²⁸, turecká žádost byla oficiálně zamítnuta na základě neplnění politických a ekonomických kritérií. Důvodem bylo především nedodržování lidských práv v Turecku a turecká přítomnost na Kypru. Status kandidátské země Turecko získalo až v roce 1999, kdy nahrál „turecké otázce“ mezinárodní vývoj. V mnoha zemích se k moci dostaly sociální demokraté. Příkladem může být Německo, které za vlády Gerharda Schrödera začalo podporovat vstup Turecka do EU. Po tragickém zemětřesení v Turecku se zlepšily i vztahy Turecka s Řeckem, které poskytlo Turecku humanitární pomoc²⁹. Pro pozdější otevření přístupových jednání bylo zásadní i vítězství Strany spravedlnosti a rozvoje³⁰ ve volbách v roce 2002. Přestože po zvolení AKP panovaly obavy z jejích islamistických kořenů³¹, tyto obavy se alespoň na začátku její vlády

25 Později v roce 1970 byl podepsán dodatek k této dohodě.

26 Viz. níže

27 K vojenskému převratu došlo dne 12.9.1980 a jednalo se o 3. vojenský převrat v Turecku. Armáda pod vedením generála Kenana Evrena provedl puč, který měl zabránit nárůstu napětí mezi levicí a pravicí, zhoršování hospodářské situace a ukončit vládu slabých, stále měnících se vlád.

28 Tento vývoj byl umožněn ekonomickým růstem a demokratizací probíhající v Turecku za vlády Turguta Özala, který podporoval neo-liberální transformaci ekonomiky a politickou liberalizaci

29 ED. ADAM SZYMAŃSKI, a THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. *Turkey and Europe: challenges and opportunities*. Warsaw: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2012. s.12

30 Strana spravedlnosti a rozvoje tur. Adalet ve Kalkınma partisi. Dále jen AKP

31 ÖKTEM, Kerem. *Turkey since 1989: Angry nation*. London: Zed Books, 2011, xxv, 213 s. Global history of the present. S. 101-102; ÖNİŞ, Ziya. Contesting for the „Center“: Domestic Politics, Identity Conflicts and the Controversy over EU

nepotvrdily, a strana AKP prokázala odhodlanost přiblížit zemi EU. V rámci reformního období, které probíhalo především mezi lety 2001-2004³², byla představena celá řada právních úprav. Došlo například ke zrušení trestu smrti nebo přisouzení více práv kurdské menšině. Díky těmto změnám Turecko dokázalo splnit Kodaňská kritéria³³ a v roce 2005 mohla začít oficiální přístupová jednání. Klíčová pasáž vyjednávacího rámce s Tureckem zní: „*Přístupová jednání se vedou na základě článku 49 Smlouvy o Evropě*³⁴.*Sdíleným cílem jednání je přistoupení. Jednání jsou procesem s otevřeným koncem, jejichž výsledek nemůže být dopředu garantován. Při plném zohlednění všech kodaňských kritérií, včetně absorpční kapacity Evropské Unie, nebude-li Turecko plně připraveno k převzetí závazků vyplývajících ze členství, musí být zajištěno jeho plné zapojení do evropských struktur skrze nejsilnější možný svazek*“³⁵. Mandát dále stanovoval 4 základní požadavky pro vstup Turecka do EU. Kromě plnění Kodaňských kritérií, se jedná o závazek Turecka k dobrým sousedským vztahům, dále pak snahu o nalezení komplexního řešení v případě kyperského problému a nakonec splnění závazků vyplývajících z Ankarské asociační dohody a Doplňkového protokolu³⁶. Poslední bod se týká rozšíření celní unie na všechny nové členy EU a především na Kypr.

Obsah přístupových jednání je v případě Turecka rozdělen do 35 kapitol podle zkoumaných oblastí, což je vůbec nejvyšší počet kapitol v historii přístupových jednání. Přístupová jednání nepokračují rychle. Do roku 2014 bylo 14 kapitol³⁷ otevřeno a pouze jednu se podařilo uzavřít. Zatím jedinou kapitolou, kterou se podařilo úspěšně uzavřít je kapitola 25. Věda a výzkum. Přestože se jedná o nejjednodušší kapitolu, ani tato se neobešla bez komplikací. Kyperská republika spolu s Francií do poslední chvíle blokovaly její uzavření, což odůvodňovaly neplněním Dodatkového protokolu k Ankarské dohodě³⁸. V roce 2006 zablokovala Rada ministrů EU 8 kapitol³⁹ na základě nedodržování povinností, které vyplývají z Dodatkového protokolu Ankarské dohody ze strany Turecka. Jelikož i každá

Membership in Turkey, 2010, Working Paper No. 2 Istanbul: Istanbul Bilgi Universitesi European Institute. S. 5

32 Reformní období započalo již před nástupem strany AKP k moci. Mezi lety 2001-2004 bylo přijato 9 demokratizačních balíčků.

33 Neboli vstupní kritéria, které musí země splnit, aby byla přijata do EU. Tyto kritéria zahrnují fungující tržní ekonomiku, stabilní demokratický systém, právní stát a přijetí veškerých právních předpisů EU. Zdroj: http://europa.eu/about-eu/countries/joining-eu/index_cs.htm

34 Smlouva o Evropské unii. Online: http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf

35 Vyjednávací rámec s Tureckem. Online: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf

36 Viz. Vyjednávací rámec s Tureckem. Bod 6. Online:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/st20002_05_tr_framedoc_en.pdf

37 V prosinci 2015 byla otevřena další kapitola – kapitola 17. Hospodářská a měnová politika. Tudiž k současnému datu bylo celkově otevřeno 15 kapitol. Poznámka autorky 29.12.2015.

38 Požadovaly otevření tureckých přístavů a letišť kyperským lodím a letadlům. Zdroj: ED. SZYMAŃSKI, ADAM, a THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. *Turkey and Europe: challenges and opportunities*. Warsaw: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2012. s. 12

39 Jedná se o tyto kapitoly: 1. Volný pohyb zboží, 3. Právo usazování a volný pohyb služeb, 9, Finanční služby, 11.

Zemědělství a rozvoj venkova, 13. Rybolov, 14. Doprava, 29. Celní unie a 30. vnější vztahy

jednotlivá členská země EU má právo vetovat zahájení a uzavírání jednotlivých kapitol, podílejí se tak na zpomalování přístupového procesu i jiné země. Francie v roce 2007 rozhodla, že nedovolí otevření 5 kapitol⁴⁰ a v roce 2009 se vyjádřila kyperská administrativa, že nedovolí otevření 6 kapitol⁴¹. V roce 2013 Francie zrušila blokování kapitoly kapitoly 22 a prezident Hollande na své návštěvě Turecka zdůraznil, že Francie nebude blokovat přístupová jednání s Tureckem⁴². Zatím poslední otevřenou kapitolou je kapitola 22. Regionální politika, která byla otevřena na konci roku 2013⁴³.

2.1 Hlavní překážky vstupu Turecka do EU z pohledy EU

Na stavu přístupových jednáních a celkového vztahu EU a Turecka se podepsala řada vnitrostátních i mezinárodních činitelů. Po roce 2005 v Turecku znatelně zpomalilo provádění reformy a v posledních letech jsou demokratizující tendence, podle mnohých, v zemi na ústupu⁴⁴. Ozývají se kritické hlasy z EU ohledně nedodržování demokratických principů a lidských práv, především pak svobody projevu⁴⁵. Dalším přetrvávajícím problémem je kyperská otázka. Turecko v roce 1974 vojensky obsadilo severní část ostrova v obavě před snahou kyperských Řeků připojit ostrov k Řecku⁴⁶. Turecká vojenská přítomnost na ostrově trvá dodnes a má za následek rozdělení ostrova na Kyperskou republiku a Severokyperskou tureckou republiku, která je uznána pouze Tureckem. Současně Turecko neuznává Kyperskou republiku a z tohoto důvodu odmítá zpřístupnit své přístavy a letiště pro kyperské zboží. Posledním pokusem o narovnání konfliktu mírovou cestou byl tzv. Annanův plán⁴⁷ z roku 2004. Zatímco turečtí Kypřané v severní části ostrova podpořili tento plán, v jižní, řecké části byl odmítnut v poměru 3:1. Přestože v roce 2004 nedošlo k vyřešení kyperské otázky, Kyperská republika záhy vstoupila do EU, jako nejednotný ostrov. Členství Kyperské

40 Jedná se o tyto kapitoly: 11. Zemědělství a rozvoj venkova, 17. Hospodářská a měnová politika, 22. Regionální politika, 33. Finanční a rozpočtová ustanovení, 34. Instituce

41 Jedná se o tyto kapitoly: 2. Volný pohyb pracovníků, 15. Energetika, 23. Soudnictví a základní práva, 24. Spravedlnost, svoboda a bezpečnost, 26. Vzdělávání a kultura, 31. Zahraniční, bezpečnostní a obranná politika

42 „Turkey – EU Relations“. Ministry of Foreign Affairs Republic of Turkey. Online: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>

43 V prosinci 2015 byla otevřena další kapitola – kapitola 17. Hospodářská a měnová politika. Tudiž k současnému datu bylo celkově otevřeno 15 kapitol. Poznámka autorky 29.12.2015.

44 PIERINI, Marc a ULGEN, Sinan. „A moment of opportunity in the EU-Turkey Relationship“, Carnegie Europe, December 2014; TALBOT, Valeria (ed.). „*The Uncertain Path of the 'New Turkey'*“, Milano, Istituto per gli studi di politica internazionale (ISPI), 2015. s.7

45 Například rezoluce evropského parlamentu z ledna 2015. Online: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0014+0+DOC+XML+V0//EN>

46 Problém sahá dále do minulosti, ale pro potřeby práce není tato událost stěžejní. Pro více informací doporučuji: KREISER, Klaus a Christoph K NEUMANN. „*Dějiny Turecka*“, Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. str 216-218

47 Tzv. Annanův plán byl plán generálního tajemníka OSN Kofiho Annana o znovu sjednocení Kypru. Kyperským Turkům mělo být garantováno rovnocenné zastoupení v některých ústavních institucích a Kypr se měl stát federativní republikou.

republiky v EU s sebou přineslo zásadní problém v otázce celní unie. Celní unie funguje mezi Tureckem a členskými státy od roku 1995 a po rozšíření EU o Kypr se měla vztahovat také na něj. Jak již bylo řečeno, Turecko Kyperskou republiku neuznává a odmítá rozšířit platnost celní unie. Turecko se současně cítí podvedeno, protože zejména díky jeho tlaku podpořili turečtí Kypřané Annanův plán. EU za to Turecku přislíbila ukončení izolace severního Kypru, a to i v případě, že by plán nepodpořili řečtí Kypřané⁴⁸. Svůj slib však EU nedodržela a severní Kypr stále zůstává v mezinárodní izolaci. Turecko vnímá vstup jižního Kypru do EU a nedodržení slibu ze strany EU jako křivdu, která se značně podepsala na vnímání EU tureckou společností.

Kromě politické nepřipravenosti a špatných vztahů s Kyprem vyvstala v evropské diskuzi o tureckém členství zcela nová otázka. „*Jakákoli evropská země, která respektuje zásady svobody, demokracie, právního státu a dodržování lidských práv a základních svobod se může ucházet o členství v Evropské unii*“⁴⁹ zaznívá v Maastrichtské smlouvě o Evropské Unii. Termín „evropská země“, nebyl nikdy přesně definován. Szymanski uvádí, že Evropská komise v roce 1992 vyjádřila, že tento termín není omezen výhradně geograficky, ale že se vztahuje také k historické a kulturní podstatě. Zde se dostáváme k důležité otázce v diskuzi o vstupu Turecka do EU. Turecká příslušnost k evropské kultuře, a především otázka náboženství nebyla v evropském společenství diskutována až do 90. let. Do této doby byly stěžejní především ekonomické vztahy a Turecko bylo posuzováno na základě ekonomického a politického vývoje. Přestože náboženství není oficiálním kritériem pro přijetí do EU, od 90. let se stala otázka rozdílného náboženství jedním z hlavních argumentů proti vstupu Turecka do EU. O příslušnosti Turecka k evropské kultuře se nediskutovalo pouze ve společnosti, ale i v samotných institucích EU. V roce 2004 Evropská komise vytvořila strategii pro přístupový proces Turecka, jehož třetí bod se soustředí na „*prohloubení politického a kulturního dialogu mezi členskými státy EU a Tureckem. Toto zahrnuje dialog o kulturních rozdílech, náboženství, migraci, právech menšin a terorismu. Hlavní roli v tomto procesu, který bude zaštiťovat EU, by měla hrát občanská společnost.*“⁵⁰. Otázka tureckého příslušnosti k islámu se objevila až ve chvíli změněné geopolitické situace, po rozpadu Sovětského svazu. Náboženství nebylo kritériem pro podepsání Asociačních dohod, jelikož hlavní hrozbou pro západní svět byl v tehdejší době komunismus. Turecko bylo od roku 1952

48 The Cyprus Issue and Its Impact on Turkey's Accession Negotiations with the European Union after 2004 In. SZYMAŃSKI, Adam (ed.), a THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. „*Turkey and Europe: challenges and opportunities.* Warsaw: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2012. s. 108

49 Smlouva o EU – článek 6, článek 49. Online: http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf

50 Doporučení Evropské komise. Online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:e50015>

členem NATO a tudíž členem západního světa. Po rozpadu východního bloku se však rozdíl staly viditelnější a v Evropě vyvstala jakási potřeba stanovit nové hranice⁵¹. Evropa měla dlouho zkušenost s tendencí vnímat sama sebe v opozici k arabské/muslimské civilizaci a zdá se, že po rozpadu Sovětského svazu navázala na tuto tradici⁵². Z tohoto důvodu má religiózně-kulturní debata daleko větší souvislost s Evropskou identitou, než s Tureckem samotným. Turecko není islámský stát a od svého založení je vybudováno na principu sekularismu. Celá tato diskuze měla zásadní dopad na vnímání EU v Turecku. V turecké společnosti náhle vyvstala otázka, zda vůbec EU přijme Turecko i v případě splnění všech přístupových kritérií. Pro Turky tím EU postupně začala opět představovat křesťanský blok, který z principu nepřipustí členství země s muslimskou většinou⁵³.

Obava z toho, že se Turecko ani v případě splnění všech vyjednávacích bodů nestane plnoprávným členem EU, a že EU usiluje spíše o „speciální partnerství“, je oprávněná i z jiných důvodů. Poprvé v historii rozšiřování EU je ve vyjednávacím rámci uvedeno, že výsledek procesu je otevřený a nemusí nutně vyústit v členství. Názory jednotlivých členských států se navíc značně liší, což nepřidává EU, jako celku, na důvěryhodnosti. Nebylo stanoveno ani jasné datum, ke kterému by Turecko mělo vstoupit do EU. Již kolem roku 2005, kdy byla zahájena jednání, vyjádřily některé vůdčí státy EU podporu privilegovanému partnerství. V roce 2007 francouzský prezident Nicolas Sarkozy řekl, *“Nevěřím, že Turecko patří do Evropy, a to z jednoduchého důvodu: Turecko se nachází v Malé Asii. Co bych si přál, je nabídnout Turecku skutečné partnerství, ale nikoliv začlenění do Evropy”*⁵⁴. V roce 2011 se německá kancléřka Angela Merkelová vyjádřila: *“Nechceme plné členství Turecka. Ale nechceme ho ani, coby důležitou zemi, ztratit.”*⁵⁵. Rozhodnutí Francie a Rakouska o referendu na téma vstupu Turecka do EU jen zostřilo veřejnou debatu v Evropě⁵⁶. Země jako Francie nebo Rakousko zastávaly názor, že by Turecku mělo být namísto členství v EU nabídnuto pouze jakési „privilegované partnerství. V roce 2011 se myšlenka privilegovaného partnerství objevila i na půdě Evropského parlamentu⁵⁷.

51 OĞUZLU, Tarik. „Soft power in Turkish foreign policy“, Australian Journal of International Affairs, 2007.

52 Religion as an Unofficial EU Membership Criterion: The Case of Turkey In. SZYMAŃSKI, Adam (ed.), a THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. „Turkey and Europe: challenges and opportunities. Warsaw: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2012. s.88

53 ABUSARA, Adel. „Public Opinion in Turkey on EU Accession –An (Un)desirable Marriage?“, Western Balkans Security Observer, Vol. 17, April-June 2010.

54 „Sarkozy reiterates: No place for Turkey in Europe“, Hürriyet Daily News, 21.9.2007. Online: <http://www.hurriyetdailynews.com/sarkozy-reiterates-no-place-for-turkey-in-europe.aspx?pageID=438&n=sarkozy-reiterates-no-place-for-turkey-in-europe-2007-09-21>

55 „Turkey Wants to Complete Negotiations But It Is Not Clear if It Wants to Join the EU., Online: <http://www.euinside.eu/en/analyses/turkey-eu-membership-abdullah-gul-visit-in-germany>

56 ÖKTEM, Kerem. „Turkey since 1989: Angry nation“, London: Zed Books, 2011.

57 MORELLI, Vincent. „European Union Enlargement: A status report on Turkey's accession negotiations“, CRS Report Report for Congress, September 2011. s.3

2.2 Postoj Turecka

Již v 19. století byla pro osmanské reformátory Evropa vzorem, podle kterého byly prováděny některé vojenské, politické a vzdělávací reformy⁵⁸. Nejviditelnějšími změnami však Turecko prošlo až po vzniku republiky, kdy vládnoucí elity chápaly evropeizaci jako cestu, jak překonat zaostalost a tmářství Osmanské říše. Pro pochopení komplexnosti vztahů mezi Tureckem a Evropou je však důležité mít na paměti, že turecký pohled na Evropu byl vždy značně rozporuplný. Evropa byla sice vzorem, ale zároveň mnohokrát v dějinách představovala pro Turecko hrozbu. První turecký prezident Mustafa Kemal Atatürk po vzniku republiky propagoval modernizaci po vzoru Evropy a chtěl zemi přiblížit Západu. Paradoxně však turecký národně osvobozenec byl veden právě proti západním mocnostem. Se vznikem republiky se váže i tzv. sèvreský syndrom, o kterém se hovoří ve spojitosti s Tureckem dodnes. Jedná se o obavu, že se zahraniční, především západní síly snaží oslabit a rozdělit Turecko, podobně jako se o to neúspěšně snažily Sèvreskou smlouvou po 1. světové válce⁵⁹.

Přes svůj zakořeněný, ambivalentní postoj k Evropě vstoupilo Turecko v roce 1952 do NATO, což jednoznačně svědčí o jeho snaze být v Evropě/na Západě a být Evropou/Západem přijímán. Pouhý rok po vzniku Evropského hospodářského společenství, které mělo podporovat ekonomickou spolupráci členských zemí, zažádalo Turecko o členství v této organizaci. Jak však uvádí Bardakçı⁶⁰, v této době bylo členství v EHS nejasného charakteru, a tudíž mělo pouze malý dopad na tureckou politickou debatu. Tento trend pokračoval podle Taraktaş⁶¹ i v 90. letech, kdy bylo členství v EU stále jen otázkou zahraniční politiky. Jednotlivé strany proto nezaujaly vyhraněné názory na členství v EU dle svého ideologického zaměření. Až poté, co Turecko v roce 1999 získalo statut kandidátské země, se jednotlivé strany začaly profilovat jako pro-evropské či euro-skeptické. Turecká diskuze ohledně členství v EU nabyla na intenzitě také z důvodu, že řada reforem, které Turecko mělo podstoupit na své cestě do EU, se dotýkala citlivých témat v zemi. Jednalo se například o rozšíření práv menšin nebo zrušení trestu smrti⁶². Politické strany se začaly zabývat

58 Již v roce 1839 započalo tzv. reformní období tanzimatů.

59 Sèvreská mírová dohoda byla podepsána v roce 1920 mezi Osmanskou říší a státy Dohody. Osmanská říše podle ní měla ztratit většinu svého území.

60 BARDAKÇI, Mehmet. „*Turkish Parties' Positions Towards the EU: Between Europhilia and Europhobia*“, Romanian Journal of European Studies 2010. s.26

61 TARAKTAŞ, Başak. „*A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries*“, Journal of Contemporary European Studies, 2008 s.257

62 Zrušení trestu smrti bylo v Turecku kontroverzní především z důvodu, že k němu byl odsouzen vůdce kurdské separatistické strany (PKK) Abdullah Öcalan, zatčený v roce 1999. Tlak EU na Turecko v otázce zrušení trestu smrti vedlo k nárůstu euroskepticismu ve společnosti. Jak uvádí Taraktaş v této době bylo 74,8% obyvatel Istanbulu proti zrušení trestu

konkrétními dopady možného členství v EU na Turecko a na ně samotné⁶³.

Kolem přelomu století se v Turecku vedla debata především na téma „Co bude případné členství Turecko stát“. Pokud se zaměříme na hlavní politické strany, byla nejkritičtější ke vstupu členství strana MHP. MHP je krajně pravicová nacionalistická euroskeptická strana, která měla v minulosti za vlády svého zakladatele Turkeše silně pseudo-fašistické rysy. Prosazení větších práv pro menšiny vidí jako hrozbu pro jednotu Turecka, tureckého lidu a kulturu⁶⁴. MHP také ostře kritizovala snahy AKP domluvit se s EU v otázce Kypru. Zajímavé je, že přes tyto vyhraněné názory nebyla MHP zcela proti členství v EU⁶⁵. Mezi lety 1999-2002, kdy došlo k prosazení některých důležitých reforem, byla MHP členem vládnoucí koalice a zastávala pouze umírněný euroskepticismus⁶⁶.

V předčasných volbách v roce 2002 zvítězila, do dnešního dne vládnoucí, strana AKP. Strana AKP se profiluje jako konzervativně-demokratická strana. Vyvinula se jako umírněná odnož islámské strany Strany ctnosti⁶⁷, zakázané v roce 2001. Na rozdíl od islámských stran, ze kterých vzešla, se strana AKP oficiálně nehlásí k islámské ideologii a zaujímá proevropský postoj. Pro úplnost uvedme, že tradiční islamistické strany vyznávají názor, že EU je „křesťanský klub“, ve kterém není místo pro muslimskou zemi jako je Turecko⁶⁸. Podle Taraktase kladný postoj k členství v EU napomohl straně AKP vymezit se proti předešlým islamistickým stranám⁶⁹.

Názor nejdéle existující turecké strany CHP na členství v EU se v čase měnil. CHP byla založena v roce 1923 Mustafou Kemalem Atatürkem na kemalistických principech a do 50. let vládla jako jediná strana. Od nastolení pluralitního systému hledá nový ideologický směr, kterým by se vypořádala s ubývajícím voličstvem. Přes svou snahu však stále zůstává silně zatížená minulostí a podle Turana vykazuje značnou ideologickou flexibilitu. Strana se potýká s neschopností určit si jasný vládní program a zaujmout transparentní a konzistentní

smrti.

63 TARAKTAŞ, Başak. „A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries“, *Journal of Contemporary European Studies*, 2008. s. 257

64 „Turkish Populism and Anti-EU Rhetoric,“ In. Peter VOLTEN, Peter (ed.). „Perceptions and misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling blocks on the road to accession“, Groningen: The Centre of European Security Studies, 2009. s.109-131

65 EYLEMER, Sedef a İlkey TAŞ. „Pro-EU and Eurosceptic Circles in Turkey“, *Journal of Communist Studies and Transition Politics*. 2007. s. 571

66 TARAKTAŞ, Başak. „A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries“, *Journal of Contemporary European Studies*, 2008 s.257

67 Turecký Fazilet Partisi (FP)

68 „Turkish Populism and Anti-EU Rhetoric,“ In. Peter VOLTEN, Peter (ed.). „Perceptions and misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling blocks on the road to accession“, Groningen: The Centre of European Security Studies, 2009. s.109-131

69 TOCCI, Nathalie. „Europeanization in Turkey: Trigger or Anchor for Reform?“, *South European Society and Politics* 10, no. 1, 2005. s. 80.

stanovisko k důležitým tématům, včetně tématu členství v EU. Dnes se strana snaží profilovat jako levicová sociálně-demokratická strana. Jednoznačně ji také můžeme označit za sekulární stranu. Na obecné rovině strana podporuje členství v EU, ale i pro ni jsou některé otázky, jako Kypr nebo národní integrita, citlivými tématy⁷⁰. Od roku 2002 je největší opoziční stranou v Turecku a od počátku zpochybňovala sekularistickou podstatu strany AKP a obviňuje ji za skrytou islámskou agendu⁷¹. Vyjádřila podezření, že AKP provádí reformy, které nemají dovést Turecko do EU, ale pouze odstranit politické rivaly. V současné době CHP obhajuje členství v EU a reformy s ním spojené⁷². Toto můžeme chápat mimo jiné jako snahu vymezit se vůči straně AKP, která je stále více kritizována za nedodržování lidských práv a demokratických principů.

Ukazuje se tudíž, že určité prvky euroskepticismu jsou typické pro většinu tureckých politických stran. V další části se zaměříme na veřejné mínění v otázce členství v EU, jelikož právě nálady ve společnosti mají vliv na jednotlivé politické strany, které se snaží udržet si podporu voličstva.

2.3 Podpora společnosti vstupu Turecka do EU

Přestože turecká společnost dlouhá léta vykazovala vysokou míru podpory vstupu země do EU, podle Ali Çarkooglu, nebyla v centru pozornosti mnoha zkoumání⁷³. Už první průzkumy provedené v 90. letech ukazují velkou podporu členství v EU. Přestože první průzkumy nejsou zcela reprezentativní, již tehdy se ukazovalo, že podpora roste s vyšším vzděláním a naopak klesá s rostoucí religiozitou. Podobně je tomu také v průzkumu samotného Çarkoogla z roku 2002⁷⁴. Naopak věk podle jeho zjištění nehraje téměř žádnou roli v tom, zda jedinec podporuje, nebo je proti členství v EU. Muži častěji než ženy podporují vstup do EU. Tento trend se dá sledovat i v jiných evropských kandidátských zemích⁷⁵. Co se týče geografického rozložení, je největší podpora zaznamenána na východě země a ve

70 EYLEMER, Sedef a İlkey TAŞ. „Pro-EU and Eurosceptic Circles in Turkey“, *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 2007, s. 572

71 „Turkish Populism and Anti-EU Rhetoric,” In. Peter VOLTEN, Peter (ed.). „Perceptions and misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling blocks on the road to accession“, Groningen: The Centre of European Security Studies, 2009. s.109-131

72 Webové stránky strany CHP. Online: <http://chpbrussels.org/chps-vision-for-eu-membership/>

73 „Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership“ In. ÇARKOĞLU, Ali a RUBIN, Barry (ed.). „Turkey and the European Union domestic politics, economic integration, and international dynamics“, London: Frank Cass, 2003.

74 „Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership“ In. ÇARKOĞLU, Ali a RUBIN, Barry (ed.). „Turkey and the European Union domestic politics, economic integration, and international dynamics“, London: Frank Cass, 2003.

75 Eurobarometr May 2004. Online: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

velkých městech. Velká podpora ve východních oblastech je spojena s kurdským etnikem, které doufá, že mu členství v EU přinese více svobod. Çarkooğlu dále uvádí, že s rostoucími pocity nacionalismu/patriotismu podpora klesá. Nicméně i mezi silně nacionalistickými kruhy můžeme najít zastánce vstupu do EU. Stejně je tomu i s většinou voličů nacionalistické strany MHP, kteří podporují vstup do EU, přestože je strana MHP euro-skeptická. Podobně najdeme výjimky i mezi silně věřícími kruhy, kteří někdy také překvapivě podporují EU. Ukazuje se tudíž, že je těžké stanovit jednotící faktory pro podporu EU. Öarkooğlu dochází v závěru k dvěma hlavním faktorům, které se podílejí na tom, zda jedinec podporuje EU či nikoli. Za prvé se dá tvrdit, že s rostoucí religiozitou a pochybnostmi jedince o fungování demokracie je větší pravděpodobnost, že tento jedinec bude zastávat stanovisko proti EU. Pozitivní roli v podpoře EU má na druhou stranu přesvědčení, že členství přinese výhody v osobní rovině, a že ke vstupu do EU dojde v krátké době⁷⁶.

V roce 2004 podle průzkumu Eurobarometr⁷⁷ 71% Turků vyjádřilo názor, že členství v EU je dobrá věc, oproti 9% respondentů, kteří uvedli, že členství v EU je špatná věc. Procentuálně se jednalo o největší podporu členství mezi všemi kandidátskými zeměmi. Pro srovnání uveďme, že v ČR se vyjádřilo pozitivně k členství v EU 41% a negativně 17% dotazovaných. Ve stejném roce také 75% Turků uvedlo, že by země těžila ze členství. 56% Turků uvedlo, že má velmi dobrý nebo dobrý dojem z EU, zatímco pouhých 12% respondentů uvedlo, že má špatný nebo velmi špatný dojem. Turci, jediní z kandidátských zemí, uváděli jako hlavní význam EU ekonomické benefity. Teprve poté nasledovaly svoboda pohybu a sociální ochrana. Zároveň byla pro Turecko typická velká neinformovanost o EU a nejvíce Turků (76%) se vyjádřilo, že se necítí dobře informováni o rozšiřování EU. Zajímavá jsou také data týkající se největších obav spojených se vstupem do EU. Turci se nejvíce obávají zániku rodného jazyku a národní měny a ztráty národní identity a kultury. V jiných kandidátských zemích převládaly obavy spojené se zemědělstvím, organizovaným zločinem a výdaji po přijetí do EU. Na otázku, zda by se Turci po vstupu cítili bezpečněji, odpovědělo 58% kladně, ekonomicky stabilněji by se cítilo 60% Turků.

Výsledky průzkumu Transatlantické trendy dopadly v roce 2004⁷⁸ velmi podobně. I podle něho převážná většina (73%) respondentů věří, že členství v EU je dobrá věc. Rovněž

76 „Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership“ In. ÇARKOĞLU, Ali a RUBIN, Barry (ed.). *Turkey and the European Union domestic politics, economic integration, and international dynamics*, London: Frank Cass, 2003. s 161

77 Všechny níže uvedené data vyplývají z průzkumu Eurobarometr May 2004. Online: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb62/eb_62_en.pdf

78 Všechny níže uvedené data vyplývají z průzkumu Transatlantické trendy 2014. Online: <http://trends.gmfus.org/transatlantic-trends/key-findings/>

zde figurují ekonomické výhody spojené se členstvím jako primární důvod podpory vstupu. Přesto průzkum také uvádí, že turecká veřejnost nemá vyloženě vřelé pocity k Evropě. Barometr turecké společnosti ve vztahu k EU vystoupal na 52 stupňů⁷⁹, přičemž evropský průměr je 70 stupňů.

Od roku 2004 sledujeme v turecké společnosti klesající trend podpory vstupu Turecka do EU. V tomto období se vstup Turecka do EU stal tak reálným, že toto téma získalo velkou pozornost jak v EU, tak i v Turecku. Evropská debata, která byla z velké části založena na tématech, které se nediskutovaly v případě jiných kandidátských zemí, a které nebyly součástí oficiálních přístupových požadavků („Je Turecko evropským státem?, Přináleží turecká kultura k té evropské? Může muslimská země být členem EU?“), měla velký vliv na tureckou společnost. Tématu euroskepticismu ve společnosti, klesající podpoře členství a obratu v roce 2014 bude věnován větší prostor v druhé části této práce.

2.4 Zahraniční politika Turecka

Zahraniční politika Osmanské říše není pro tuto práci stěžejní a nebude jí věnován větší prostor. Je ale třeba poznamenat, že proces westernizace započal již v Osmanské říši. Hlavní impuls pak westernizace získala po vzniku republiky v roce 1923. Atatürk, první turecký prezident, se snažil oprostit zemi od osmanských přežitků, které podle něj byly důvodem turecké zaostalosti. V zemi proběhla řada reforem, které měly zemi modernizovat a vytvořit z Turecka sekulární evropskou zemi⁸⁰. Rok 1923, kdy byla založena Turecká republika tak představuje dělicí čáru mezi Osmanskou říší a Tureckou republikou. Osmanská říše byla mnohonárodnostní, mnohonáboženská říše řízena teokratickým panovníkem. Oproti tomu je Turecko relativně malou sekulární republikou, kde převládá jedno náboženství a dalo by se říci i jedna národnost. Narodil od Osmanské říši není založena na expanzi, ale na udržování současného status quo tzn. současných hranic⁸¹.

Velmi často se zapomíná, že se Osmané po založení své říše soustředili především na Evropu, kam také zprvu expandovali. Teprve ve chvíli, kdy konsolidovali moc ve svých evropských državách, začali expandovat do Asie a arabského světa. Od svého vzniku až do

79 Na stupnici od 1 do 100.

80 LARRABEE, Stephen a LESSER, Ian. „*Turkish foreign policy in an age of uncertainty*“, Santa Monica“, CA: Rand, 2002.

81 AYDIN Mustafa. „*The Determinants of Turkish Foreign Policy and Turkey's European Vocation*“, The Review of International Affairs, Vol. 3, No. 1, 2003. S. 197-209

17. století byla osmanská zahraniční politika především ofenzivní. Od 17. století, kdy Osmanská říše začala zaznamenávat i prohry na mezinárodním poli, musela začít vyvíjet jinou zahraniční politiku, která byla nově založena na snaze udržet tehdejší status quo prostřednictvím diplomatických a strategických prostředků. Uvážíme-li, že v očích západních mocností byla moc Osmanské říše na ústupu již od 17. století, je pozoruhodné, že k rozpadu došlo až po 1. světové válce. Říše toho docílila díky balancování mezi mocnostmi a chytrou diplomacií. Pozdější rozpad Osmanské říše a boj za nezávislost má důležitý dopad na současné Turecko. Osmanská říše měla po válce přijít o většinu svého území, přičemž by jí zůstalo pouze malé území v centrální Anatolii. Turecku se nakonec podařilo zvrátit tento vývoj, ale dodnes ve společnosti panuje již zmíněný Sevréský syndrom. Hluboká nedůvěra se však netýká pouze Západu a křesťanského světa, ale přetrvává také nedůvěra například vůči arabským státům, což má také historický základ⁸².

Přestože se elity po vzniku republiky snažily Turecko oprostít od osmanské minulosti, až dodnes si Turecko zachovalo „problematické“ dědictví Osmanské říše. Tímto můžeme chápat například hořkou zkušenost okolních zemí s osmanskou nadvládou a zavádějící obraz Turecka a jejich obyvatel v evropském kontextu⁸³. I když Turecko od roku 1923 hledělo na Západ a snažilo se odtrhnout od minulosti, nemohlo se zcela zbavit kultury zakořeněné v Blízkovýchodní/muslimské tradici. Nově vzniklá Turecká republika tak nevyhnutelně přijala prvky bývalé říše, což vedlo k zmiňovanému „problému identity“⁸⁴.

Po vzniku republiky v období kemalistické vlády se Turecko vzdalo veškerých pout se svými bývalými državami. Atatürk a později İnönü⁸⁵ se soustředili především na vnitrostátní politiku. Turecko zastávalo jakousi politiku izolacionismu a vedlo pragmatickou zahraniční politiku vůči sousedům⁸⁶. Během 2. světové války Turecko nevyhlásilo válku až do posledních dnů války a snažilo se udržet si neutralitu.

Důležitost Turecka vzrostla po vstupu do NATO, kdy se stalo důležitým partnerem proti ruské expanzi a strategicky důležitou zemí z bezpečnostního hlediska. Během studené války byla turecká zahraniční politika založena především na odvrácení ruské hrozby, ochraně vlastních zájmů na Kypru a posílení pout v rámci NATO. Bylo to také období, kdy bylo

82 V případě nedůvěry k arabským státům je způsobena počínáním Arabů během 1. světové války. Turci se cítí podvedeni Araby, kteří bojovali proti Osmanské říši v rámci nacionalistických hnutí během 1. světové války.

83 AYDIN Mustafa. „*The Determinants of Turkish Foreign Policy and Turkey's European Vocation*“, *The Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 1, 2003. S. 197-209

84 AYDIN Mustafa. „*The Determinants of Turkish Foreign Policy and Turkey's European Vocation*“, *The Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 1, 2003. s. 197-209

85 Mustafa İsmet İnönü byl druhý turecký prezident. Vládl v letech 1938-1950.

86 ÖKTEM, Kerem. „*Turkey since 1989: Angry nation*“, London: Zed Books, 2011. s. 41

Turecko odříznuté od svých sousedů – Balkán, Kavkaz i Sýrie patřily do ruské sféry vlivu. Řecko bylo sice spojencem v rámci NATO, ale tradičně nepatřilo mezi země, se kterými mělo Turecko dobré vztahy. Daleko více pro-aktivní mezinárodní politiku začalo Turecko vyvíjet až za vlády premiéra a pozdějšího prezidenta Özala. Özalova politika byla velmi pragmatická a snažila se využít jak ekonomických vztahů, tak vztahů založených na ideologii. Jednalo se například o ochranu tureckých komunit v arabském světě a centrální Asii a muslimů na Balkáně. Özalovi se podařilo zlepšit vztahy s Izraelem a Turecko založilo Organizaci černomořské hospodářské spolupráce. Özal chtěl, aby Turecko hrálo daleko větší roli v regionu Blízkého východu a zapojil se do války v Zálivu. Özal podpořil americkou kampaň proti Iráku, a to i navzdory názorům svých poradců. Turecko umožnilo koalici především využívat své letecké základny, pro útoky vedené na vojenské cíle v Iráku. Zapojení se do války v zálivu se však ukázalo jako chybné. Turecko prodělalo ekonomicky, do země začali proudit uprchlíci z Iráku a paradoxně nedošlo k posílení vztahů Turecka s NATO ani s USA⁸⁷.

V 90. letech došlo k obratu a Turecko začalo znovu vnímat své sousedy jako možnou hrozbu. Opět se stal klíčovým problémem boj s kurdskými separatisty na východě země⁸⁸. V roce 1995 se Turecko ocitlo téměř ve válce s Řeckem kvůli ostrůvkům Imia/Kardak ve Středoziemním moři. Vztahy se Sýrií a Irákem se zhoršily kvůli jejich podpoře PKK⁸⁹ (logistická a vojenská podpora PKK, Sýrie využívala PKK proti Turecku). Vztahy se Sýrií se zhoršily i kvůli sporným vodám Eufratu a provincii Hatay⁹⁰.

Konsolidace vzájemných vztahů se sousedy započala ke konci 90. let. V této době se počíná měnit geopolitická situace v regionu. Klesal ruský vliv v oblasti, ve vzduchu byla naděje na vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu a Turecku se podařilo diplomatickou cestou přesvědčit Sýrii, aby vyhostila vůdce PKK - Öcalana, což značně napomohlo vzájemným vztahům. Základy pro zlepšení vztahů se sousedními zeměmi, které se projevily za vlády AKP, byly tudíž položeny již před jejím nástupem k moci.

Blízký východ je z hlediska zahraniční politiky Turecka důležitý hned z několika důvodů. Východní oblasti Turecka by mohly ekonomicky těžit z dobrých vztahů s východními sousedy. Zlepšení vzájemných vztahů by navíc napomohlo snížení

87 LESSER, Ian. „*Beyond suspicion: rethinking US-Turkish relations*“. Washington, DC: Woodrow Wilson International Center for Scholars, Southeast Eruope Project, 2007.

88 Pro více informací na téma kurdské menšiny: Kurds and the Turkish state In. FLEET, Kate (ed.) a Suraiya FAROQHI (ed.). „*The Cambridge history of Turkey*. First published“. New York: Cambridge University Press, 2013.

89 Strana kurdských pracujících (Partiya Karkerên Kurdistan, PKK) založena Abdullahem Öcalanem v roce 1978. Jejím hlavním cílem bylo založení svobodného jednotného Kurdistanu.

90 V rámci Jihovýchodního anatolského projektu (GAP) je plánovaná stavba desítek přehrad, který budou mít velký vliv na státy na dolním toku Eufratu-Tigrisu. Předpokládá se, že významně poklesne kvalita a objem vody tekoucí do Sýrie a Iráku.

potencionálního nebezpečí. V neposlední řadě mnoho islámských skupin zakládá svojí identitu na otázkách jako je Palestina a z tohoto důvodu jsou pro ně východní muslimské oblasti ideologicky důležité⁹¹. Jak je uvedeno výše, již Özal se snažil o zlepšení vztahů s blízkovýchodními sousedy, ale teprve za vlády AKP došlo k významné změně. Hlavní cestou pro zlepšení vzájemných vztahů je podle Davutoğla budování vzájemných ekonomických relací. „*Nejlepší řešení pro napjaté vztahy je vytvoření společných ekonomických zón.*“⁹² Není tudíž překvapivé, že Turecko zavedlo volný pohyb zboží a lidí například se Sýrií a postupně navýšilo obchodní styky s okolními zeměmi jako Jordánskem a Libanonem, ale také Íránem, Irákem, Libyí a jinými arabskými zeměmi. Turecko začalo rozšiřovat svůj vliv i prostřednictvím kulturních center a zaujalo roli facilitátora konfliktů na Blízkém východě.

V zahraniční politice Turecka hraje vedle Evropy a Blízkého východu stěžejní roli také Rusko. Carské Rusko a Osmanská říše byly vzájemnými rivaly po dlouhá léta. Celkem stály proti sobě během 13 válek, naposledy v 1. světové válce⁹³. Během období studené války se země opět ocitly na opačných stranách, což bylo zpečetěno vstupem Turecka do NATO. Sovětský svaz představoval hrozbu v podobě rozšiřující se komunistické ideologie. Nicméně známky vzájemného ekonomického sblížení můžeme sledovat ještě před rozpadem Sovětského svazu, například za vlády premiéra Özala. Již v této době se podařilo některým tureckým firmám proniknout na ruský, státem řízený trh. Od rozpadu Sovětského bloku sice Rusko nepatří mezi bezprostřední sousedy Turecka, ale stále hraje stěžejní roli v regionu. První polovina 90. let je charakterizována střetávajícími se zájmy mezi Ruskem a Tureckem. Turecko v této době chtělo hrát vůdčí roli v tureckých republikách, které vznikly po rozpadu Sovětského svazu⁹⁴. Z ruské perspektivy však tyto turecké snahy nabourávaly jeho sféru vlivu. Přesto prohlubování vzájemných obchodních styků započalo již v 90. letech. Turecko a Rusko budovaly obchodní styky i v době, kdy se jejich mezinárodní zájmy rozcházely. K obratu ve vzájemných vztazích došlo na konci 90. let, kdy Turecko polevilo ze svých snah ve Střední Asii. V následujícím období jejich obchodní bilance narostla ještě více (z 4,5 miliardy dolarů v roce 2000 na 33,4 miliard dolarů v roce 2012). V roce 2008 se tak Rusko stalo největším

91 DEMIRTAŞ, Birgül. „*Turkish-Syrian Relations: From Friend “Esad” to Enemy “Esed”.* Middle East Policy, Vol. 20, No. 1, Pp. 111. 2013. s. 141

92 DEMIRTAŞ, Birgül. „*Turkish-Syrian Relations: From Friend “Esad” to Enemy “Esed”.* Middle East Policy, Vol. 20, No. 1, Pp. 111. 2013. s.114

93 ÖNIŞ, Ziya a . YILMAZ, Şuhnaz. „*Turkey and Russia in a Shifting global Order: Co-operation, Conflict and Asymmetric Interdependence in a Turbulent Region*” Online: https://www.academia.edu/18007442/Ziya_%C3%96ni%C5%9F_and_%C5%9Euhnaz_Y%C4%B1lmaz_Turkey_and_Russia_in_a_Shifting_Global_Order_Co-operation_Conflict_and_Asymmetric_Interdependence_in_a_Turbulent_Region

94 ÖNIŞ, Ziya a YILMAZ, Şuhnaz. „*Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era*”ç Turkish Studies, Vol. 10, No. 1, pp. 7-24.

obchodním partnerem Turecka.

3. Analýza tureckého tisku

V Turecku najdeme širokou škálu ideologicky různě zaměřených novin⁹⁵. Většina hlavních deníků v Turecku je v držení velkých konglomerátů a vlivných sekt. K deníkům s největším nákladem patří Zaman (Čas), který byl založen holdingem Futhullah Gülen Grupu. Tento holding je financován muslimským učencem Fethullahem Gülenem. Gülenovo hnutí nabývá ve světě na významu a rozšiřuje svůj vliv i skrze svá média. Deník Zaman je zastáncem umírněného islámu a až do nedávné doby také obhájcem vládní politiky. Týdenní náklad se pohybuje kolem 650 000 výtisků⁹⁶. V roce 2007 začal Zaman vydávat anglicky psaný deník Today's Zaman, který je určen pro zahraniční čtenáře. Na internetových stránkách Today's Zaman se dočteme, že patří mezi nejčtenější anglicky psaný deník v Turecku⁹⁷. V roce 2013, po vyostření sporu mezi Erdoğanem a Gülenem, došlo ke značnému oslabení provládní ideologie novin. V roce 2014 tudíž v deníku již najdeme ostrou kritiku vládnoucí AKP a premiéra Erdoğan.

Dalším významným deníkem je Hürriyet (Svoboda), který byl založen již v roce 1948. Týdenní náklad novin se pohybuje okolo 360 000 výtisků. V současnosti patří Doğan Holding Grubu. Tato skupina vlastní i další periodika, která jsou populární v protivládně smýšlejících kruzích. Hürriyet sleduje nacionalistický, pro-armádní a pro-sekulární proud. Během studené války jsme v deníku mohli najít spíše senzacechtivé titulky, které se nepříliš vztahovaly k samotnému textu a měly jen malou výpovědní hodnotu. Nicméně noviny prodělaly značné změny a dnes se snaží o kvalitnější obsah. Daily Hürriyet je anglická verze Hürriyetu vydávaná od roku 1961.

Sabah (Ráno) je deník patřící skupině Calik Group, která je blízká vládnoucí straně AKP. Týdenní náklad Sabahu přesahuje 300 000 výtisků. Deník se profiluje jako středo-pravicový deník. Daily Sabah, anglicky psaná verze, se začala vydávat v březnu roku 2014. Za vznikem nejspíše stojí potřeba vládních kruhů vyvážit vliv populárního Zamanu, který se odklonil od provládní rétoriky⁹⁸.

Hlavním cílem této části práce je zmapovat zobrazení tématu vstupu Turecka do EU v

95 Pokud není uvedeno jinak níže uvedené informace jsou čerpány z „Turkey – Guide to Major Turkish Daily Newspapers 2008“, *Open Source Center*. Online: <http://fas.org/irp/dni/osc/turkish-news.pdf>

96 Čísla jsou pouze přibližná. Údaje týkající se nákladu jednotlivých novin pocházejí z prosince 2015. Více na: <http://www.medyatava.com/tiraj>

97 Webové stránky Today's Zaman. Online: <http://www.todayszaman.com/about-us>

98 TALBOT, Valeria (ed.). „*The Uncertain Path of the 'New Turkey'*“. Milano, Istituto per gli studi di politica internazionale (ISPI), 2015. s. 14

tureckém tisku. Pracuji přibližně se stovkou úvodníků ze tří tureckých deníků. Práce analyzuje úvodníky anglických verzí internetových deníků, jmenovitě se jedná o Hürriyet Daily News (dále jen Hürriyet), Today's Zaman (dále jen Zaman) a Daily Sabah (dále jen Sabah). Všechny zpracovávané úvodníky spadají do časového rozmezí roku 2014.

Vycházíme-li z premisy, že média mají velkou roli při utváření veřejného mínění, může nám posloužit mediální analýza jako nástroj pro zmapování nálad v turecké společnosti v roce 2014. Jak bylo uvedeno v úvodu, mediální analýza však není cílem, ale prostředkem pro pochopení současného diskurzu. Tato část práce se snaží nalézt odpověď na otázku, jaký diskurz panuje v Turecku v roce 2014 a jak je možné vysvětlit měnící se postoj k EU v tomto roce.

Přístupová jednání s Tureckem byla oficiálně zahájena v roce 2005, kdy si toto téma také vysloužilo velkou pozornost jak v Turecku, tak v členských zemích EU. Téměř deset let po zahájení vyjednávání nejenže není stanoveno datum vstupu Turecka do EU, ale samotnému tématu je věnováno čím dál méně pozornosti⁹⁹. Z perspektivy roku 2014 se zdá, že se EU potýká s naléhavějšími problémy, jako jsou přetrvávající dopady ekonomické krize nebo konflikt na Ukrajině. Zároveň od roku 2004 klesala v Turecku i samotná podpora vstupu do EU. Podle průzkumu Transatlantické trendy prováděném Německým Marshallovým fondem Spojených států bylo v roce 2004 73% Turků pro vstup Turecka do EU¹⁰⁰, podle stejného průzkumu to bylo však pouhých 44% v roce 2013¹⁰¹. Tento trend se v roce 2014 nejen překvapivě zastavil, ale podpora vstupu značně vzrostla. Podle stejného průzkumu se v roce 2014 53% dotazovaných vyjádřilo pro vstup Turecka do EU¹⁰². Co vedlo k této změně po téměř 10ti letech? Objevují se v roce 2014 nějaká nová témata ve vztahu k EU? Co představuje EU pro Turecko po 10ti letech od zahájení přístupových jednání?

3.1 Vnitrostátní vývoj

Přestože od roku 2002 vládne v Turecku stále stejná strana, směřování její domácí i zahraniční politiky se v čase měnilo. Obavy z konzervativních, islámských kořenů Strany spravedlnosti a pokroku (AKP)¹⁰³ se po jejím prvním vítězství ve volbách nepotvrdily. Strana

99 „Europe Day? What's that?“, Today's Zaman 9.5.2014. Internet 5.9.2015

100 Transatlantic Trends 2004. Online: <http://trends.gmfus.org/archives/transatlantic-trends/transatlantic-trends-2004/>

101 Transatlantic Trends 2013. Online: <http://trends.gmfus.org/transatlantic-trends-2013/>

102 Transatlantic Trends 2014 Online: <http://trends.gmfus.org/transatlantic-trends/>

103 ÖKTEM, Kerem. „Turkey since 1989: Angry nation“. London: Zed Books, 2011, s. 101-102; ÖNİŞ, Ziya. „Contesting for the „Center“: Domestic Politics, Identity Conflicts and the Controversy over EU Membership in Turkey“. Working Paper No. 2 Istanbul: Istanbul Bilgi Universitesi European Institute, 2010. s. 5

vyznávala ve svém prvním volebním období proevropskou politiku a v prvních letech se zasloužila o přijetí mnoha liberalizačních zákonů, které zemi přiblížily evropským standardům. V této době EU vnímala AKP a premiéra¹⁰⁴ Erdoğan jako spolehlivého partnera. Široká podpora veřejnosti vstupu Turecka do EU byla také z velké části zásluhou právě strany AKP¹⁰⁵. Po více než 10ti letech vlády se však začíná z EU ozývat stále více kritických hlasů týkajících se vlády premiéra Erdoğan¹⁰⁶. V zemi se za vlády strany AKP zhoršuje dodržování lidských práv a dochází k porušování demokratických principů a svobod¹⁰⁷. Mnozí se domnívají, že strana AKP prosazovala demokratické změny a prozápadní politiku ve svém prvním volebním období z důvodu, aby se zbavila svých politických oponentů a oslabila moc armádních složek v zemi¹⁰⁸.

Je evidentní, že právě vnitropolitický vývoj byl v centru zájmu médií, a také ve vztahu k EU se jím zabývá nejvíce úvodníků. Velká pozornost je věnována především počínání premiéra Erdoğan. Jednou z hlavních obav mnoha autorů úvodníků v Zamanu a Hürriyetu je vzdalování se Turecka Evropě¹⁰⁹, která přes veškerou kritiku představuje jak ekonomickou, tak demokratickou oporu¹¹⁰. Stěžejním důvodem pro stagnující jednání je vedle negativního přístupu EU právě vládní politika premiéra Erdoğan. Ta, podle autorů, nejen že vzdaluje Turecko od vstupu do EU, ale také od západních demokratických hodnot¹¹¹. Erdoğan je popisován jako autoritářský vládce, který chce vládnout sám a o blaho země se nestará¹¹². V případě vstupu Turecka do EU, a s tím spojeným splněním všech evropských norem, by jeho nadvláda v zemi byla značně omezena¹¹³. Z tohoto důvodu Erdoğan nestojí o vstup do EU a

104 V srpnu 2014 se stal Recep Tayyip Erdoğan prvním tureckým prezidentem zvoleným v přímé volbě.

105 GÖRGÜN, Ayten. „*What Turks think of Europe, Opinions on the European Union in Turkey*“. In: GRIFFITHS, Richard T (ed.) a Durmus ÖZDEMİR (ed.). „*Turkey and the EU enlargement: processes of incorporation*“. 1st ed. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press, 2004. s.38

106 Například rezoluce evropského parlamentu z ledna 2015. Online: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0014+0+DOC+XML+V0//EN>

107 World Report 2014: Turkey. Online: <https://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/turkey>; "Turkey-EU: Any way out now?", Today's Zaman 21.1.2014. Internet 5.9.2015; „The way to unblock Turkey's EU path“, Hürriyet Daily News 30.9.2014. Internet 5.9.2015

108 ALESSANDRI, Emiliano. „*Turkey's future reforms and the European Union*“. Turkish Policy Quarterly, Vol. 10, No.1. Spring 2012. s.72; PAUL, Amanda. *Turkey-EU Relations: Forever Engaged, Never to be Married?* 8.7.2015. Online: <https://eu.boell.org/en/2015/07/08/turkey-eu-relations-forever-engaged-never-be-married>

109 „Are Turkey-European Union relations incurable?“, Hürriyet Daily News 21.11.2014. Internet 10.9.2015

110 „The EU anchor needs to be strengthened but...“, Hürriyet Daily News 15.1.2014. Internet. 5.9.2015; "Keeping the EU's economic anchor still crucial for Turkey", Hürriyet Daily News 10.4.2014. Internet 5.9.2015; „EU and Turkey: time for a new roadmap“, Today's Zaman 6.12.2014. Internet 5.9.2015

111 "Fixing Turkey's image", Hürriyet Daily News 16.4.2014. Internet 15.9.2015; „Turkey's EU perspective weaker than ever“, Hürriyet Daily News 13.5.2014. Internet 15.9.2014; „Ankara cannot pull the wool over EU's eyes“, Today's Zaman 12.4.2014. Internet 15.9.2015; „Gauck, Germany and the EU process“, Today's Zaman 10.5.2014. Internet 15.9.2015

112 „Would they take Erdoğan seriously?“, Hürriyet Daily News 1.5.2014. Internet 9.9.2015; „Erdoğan and the EU: a love affair turned sour“, Today's Zaman 14.1.2014. Internet 6.9.2015; „Does Erdoğan want EU membership?“, Today's Zaman 19.12.2014. Internet 6.9.2015

113 „Does Erdoğan want EU membership?“, Today's Zaman 19.12.2014. Internet 6.9.2015

naopak usiluje o sblížení se s východními zeměmi, kde dodržování demokratických principů nehraje významnou roli¹¹⁴. Autoritářské tendence a porušování lidských práv nejsou ve shodě s evropskými normami a zpochybňují pravdivost závazku Evropě. Zároveň si je však turecký premiér, podle mnohých, vědom přinejmenším ekonomického významu EU¹¹⁵. A proto se ani on neodhodlá k definitivnímu zřechnutí vztahů s EU¹¹⁶.

S opačným pohledem na vládu premiéra Erdoğana se setkáváme v provládních kruzích, které obhajují jeho vládní politiku. Zastávají názor, že se právě Erdoğan zasadil o politické, ekonomické a justiční reformy, které zemi přiblížily členství v EU¹¹⁷. Nicméně EU tento pozitivní vývoj v zemi přehlíží a hledá stále další překážky pro vstup Turecka do EU¹¹⁸.

Kritikou EU v přístupu k Turecku však nalézáme i v protivládních denících. Objevuje se názor, že nezájem EU a její negativní přístup dal vzniknout autoritářské vládě v Turecku¹¹⁹. Pokud by se po zahájení přístupových jednání dále pokračovalo v prosazování reform, čemuž zabránilo blokování důležitých přístupových kapitol ze strany některých evropských zemí, dnešní situace v zemi by mohla být jiná. V úvodníku *Turecko, demokracie a EU* autorka uvádí příklady některých bývalých kandidátských zemí, které EU svou politikou „soft power“¹²⁰ a vidinou členství dokázala přeměnit. „EU se podařilo v průběhu minulých dvou desetiletí přeměnit země jako Polsko, Lotyšsko, Maďarsko a naposledy Chorvatsko – země, které byly na pomezí kolapsu, s vysokou mírou korupce, s málo prvky právního státu a v mnoha případech centrální ekonomikou“¹²¹. Mnohé špičky EU, jako Angela Merkelová nebo Nicolas Sarkozy, svými protitureckými výroky navíc zapříčinily negativní pohled Turků na EU¹²². Slova „(špičky EU) začaly ponižovat a degradovat Turecko“¹²³ jednoho z úvodníků ukazují na stále hluboce zakořeněný pocit krivdy ze strany EU.

Autoři, napříč deníky, se shodují, že pro narovnání vzájemných vztahů je stěžejní, aby

114 „Erdoğan ‘vs.’ the US?”, Today’s Zaman 16.4.2014. Internet 6.9.2015

115 "Time for Merkel and Hollande to jointly act on EU chapters #23-24", Today’s Zaman 4.2.2014. Internet 6.9.2015; "Ankara cannot pull the wool over EU’s eyes", Today’s Zaman 12.4.2014. Internet 15.9.2015; „Erdoğan ‘vs.’ the US?”, Today’s Zaman 16.4.2014. Internet 6.9.2015

116 „Turkish PM Erdoğan’s gamble in Brussels”, Hürriyet Daily News 21.1.2014. Internet 6.9.2015; "EU lenient on indispensable Turkey", Today’s Zaman 10.10.2014. Internet 5.9.2015

117 „Erdoğan’s visit to Europe”, Daily Sabah 24.7.2014. Internet 6.9.2015

118 "It’s time for the EU to open the energy chapter with Turkey", Daily Sabah 27.8. Internet 6.9.2015; „Erdoğan’s visit to Europe”, Daily Sabah 24.7.2014. Internet 6.9.2015

119 „Turkey-EU relations: time for a new vision?”, Today’s Zaman 13.9.2014. Internet 6.9.2015; „Turkey, democracy and the EU”, Today’s Zaman 27.7.2014. Internet 6.9.2015; „Have allies encouraged Turkey to be a model?”, Today’s Zaman 22.6.2014. Internet 15.9.2015

120 Soft power („měkká síla“) je schopnost dosáhnout cíle bez použití síly tzn. za pomoci vlastní kultury, hodnot a politiky, jež jsou ostatními vnímány pozitivně a následováníhodné. NYE, Joseph. Get Smart. Foreign Affairs. 2009. Online: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart>

121 „Turkey, democracy and the EU”, Today’s Zaman 27.7.2014. Internet 6.9.2015

122 „Will Europe understand Turkey?”, Today’s Zaman 7.2.2014. Internet 5.9.2015; „Europe Day? What’s that?”, Today’s Zaman 9.5.2014. Internet 5.9.2015

123 „Will Europe understand Turkey?”, Today’s Zaman 7.2.2014. Internet 5.9.2015

EU přijala nový přístup k Turecku. EU by měla překonat své protiturecké sklony a především udělat vstřícný krok v podobě otevření některé z přístupových kapitol¹²⁴. V úvodních kritických k vnitrostátnímu vývoji se hovoří především o kapitolách 23 a 24¹²⁵. Tyto kapitoly se vztahují mimo jiné k soudnictví, spravedlnosti nebo lidským právům, a tudíž se zdají být nejvíce relevantní pro současný vývoj v Turecku. Mnozí autoři věří, že by otevření zmíněných kapitol mohlo napomoci k překonání současné krize, a zároveň by Turecko opět přiblížilo k západním standardům¹²⁶. Obě z těchto kapitol jsou od roku 2009 blokovány Kyprem, který nedovolí jejich otevření. Nevyřešená situace na Kypru se zdá být dlouhodobě jedním z hlavních důvodů patové situace v otázce vstupu Turecka do EU. Je zajímavé, že v souvislosti s otevřením těchto kapitol není Kypru věnován velký prostor. Přestože je vyjádřena nutnost co nejrychlejšího narovnání vztahů s Kyprem, zdá se, že Turecko se zaměřuje spíše na velké hráče a Kypr vnímá jako pouhou záminku nepokračujících jednání¹²⁷. Podle jednoho z autorů by hlavním krokem mělo být upevnění vztahů s Německem a následná společná strategie, která by zlepšila vnímání Turecka v EU. Ve chvíli, kdy by pro otevření kapitol 23 a 24 byl Berlín a Paříž, Kypr by musel ustoupit¹²⁸.

Protivládně smýšlející autoři se však nejvíce neobávají toho, že by Turecko nevstoupilo do EU, ale je pro ně především znepokojující fakt, že se EU již nebude zasazovat o demokratické reformy v Turecku. Ve chvíli, kdy se přístupová jednání s Tureckem téměř zastavila, EU podle mnohých ztratila nejen veškerý vliv na vývoj v Turecku, ale především Erdoğan v současnosti přestal věnovat jakoukoli pozornost zahraniční kritice¹²⁹. Tento postoj mu umožnila rostoucí strategická důležitost Turecka, kdy zhoršené vztahy s Tureckem nejsou v zájmu EU. Turecko je důležité nejen jako obchodní partner, ale především se nedá opomenout jeho strategicko-bezpečnostní význam na mezinárodním poli. Mnozí autoři Hürriyetu a Zamanu se domnívají, že právě strategická důležitost Turecka pro EU bude mít negativní vliv na vývoj v Turecku¹³⁰. Se zhoršující se geopolitickou situací EU přestane kritizovat dění v Turecku a dá přednost tématům jako jsou energetika nebo Daesh¹³¹. Po návštěvě Federicy Mogherini, Vysoké představitelky Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní

124 „Time for revitalizing EU-Turkey relations”, Daily Sabah 2.9.2014. Internet 9.9.2015

125 Kapitola 23 - Soudnictví a základní práva, kapitola 24 - Svoboda a bezpečnost

126 „I am afraid of the word ‘stability’”, Hürriyet Daily News 4.10.2014. Internet 9.9.2015; „Time for Merkel and Hollande to jointly act on EU chapters #23-24”, Today’s Zaman 4.2.2014. Internet 6.9.2015; „Turkey: a BRIC on Europe’s backdoor”, Today’s Zaman 17.5.2014. Internet 9.9.2015; „Better to keep Turkey closer to Europe”, Hürriyet Daily News 28.1.2014. Internet 9.9.2015

127 „Turkey’s democratic deficit high on German president’s agenda”, Hürriyet Daily News 29.4.2014. Internet 9.9.2015

128 „Time for Merkel and Hollande to jointly act on EU chapters #23-24”, Today’s Zaman 4.2.2014. Internet 6.9.2015

129 „What should the EU do about Turkey?”, Hürriyet Daily News 25.3.2014. Internet 10.9.2015; „Erdoğan has no right to deprive Turkish people of EU membership”, Hürriyet 17.12.2014. Internet 10.9.2015

130 „What does the West mean to do in Turkey?”, Today’s Zaman 6.4.2014. Internet 10.9.2015

131 Tzv. Islámský stát

politiku, v Turecku jeden z autorů napsal: „EU a Turecko jednaly o strategii a kooperaci, nikoliv o hodnotách a vstupu do EU“¹³². Podobně jako v období studené války, začíná být Turecko především partnerem v rámci NATO. Tak dlouho, jak Turecko zůstane strategicky důležitým partnerem pro EU/Západ, se EU/Západ nebude starat o vnitropolitický vývoj v Turecku¹³³. Evropa dnes začíná vyvíjet především strategickou zahraniční politiku jako USA a příliš se nezajímá o demokratické směřování té které země¹³⁴.

Při pohledu do provládního Sabahu se jeví podobná obava opodstatněná. Ve vztahu Turecka a EU autoři Sabahu silně zdůrazňují právě strategickou významnost Turecka¹³⁵ a o reformách nutných k přijetí do EU téměř nehovoří. Evropští politici ve svých prohlášeních během roku 2014 také mnohokrát zdůraznili význam Turecka. Například bývalý předseda Evropské komise José Manuel Barroso v jednom ze svých vyjádření uvedl, že EU a Turecko jsou blízcí spojenci a „je zásadní, abychom nadále udržovali a prohlubovali naše partnerství, které je v současnosti prospěšné pro obě strany z hlediska obchodu, cla, politického vyjednávání, až po energetickou spolupráci a společné protiteroristické operace“¹³⁶. Nahlédneme-li do oficiálních vyjádření EU, Evropská komise vydala v roce 2014 pouze dvě kritická prohlášení k vývoji v Turecku. První se týkalo březnového zákazu sociální sítě Twitter¹³⁷ a druhé pak následovalo v prosinci, po policejních razích, při kterých došlo k zatčení zástupců sdělovacích prostředků¹³⁸. Tyto události jsou podle vyjádření evropských institucí v rozporu s evropskými standardy a zpochybňují závazek Turecka vůči EU¹³⁹. Kromě toho zazněla také kritika na kontroverzní změnu zákona týkajícího se Nejvyšší rady soudců a prokurátorů (HSYK), nejvyššího justičního orgánu v Turecku. Navrhované znění posilovalo pravomoci ministra spravedlnosti a tím dohled nad justicí.

Podle autorů, kteří obhajují vládní politiku strany AKP, je jakákoli kritika ze strany EU neopodstatněná. Domnívají se, že kritika je způsobena nepochopením Turecka a nesprávným výkladem událostí¹⁴⁰. Podle jednoho z úvodníků nemůže EU aplikovat na Turecko stejné

132 "10 years ago", Today's Zaman 12.12.2014. Internet 15.9.2015

133 „Europe's poker over Turkey“, Hürriyet Daily News 17.10.2014. Internet 9.9.2015; „What does the West mean to do in Turkey?“, Today's Zaman 6.4.2014. Internet 10.9.2015

134 „Should the EU suspend negotiations with Turkey?“, Today's Zaman 10.5.2014. Internet 9.9.2015; „The way to unblock Turkey's EU path“, Hürriyet Daily News 30.9.2014. Internet 5.9.2015

135 „Time for revitalizing EU-Turkey relations“, Daily Sabah 2.9.2014. Internet 9.9.2015

136 Vyjádření Barrosa po setkání s tureckým premiérem Erdoğanem. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-43_en.htm

137 Vyjádření komisaře Štefana Füleho na téma zablokování Twitteru v Turecku. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-78_en.htm

138 Vyjádření na policejní razie a zatčení zástupců médií. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-2640_en.htm

139 Vyjádření na policejní razie a zatčení zástupců médií. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-2640_en.htm

140 „Will Europe understand Turkey?“, Today's Zaman 7.2.2014. Internet 5.9.2015; "European Union surprises its Turkish

normy jako na jiné evropské země, protože „...*Turecko není jen tak nějaká země. Turecko je země v rekonstrukci*“¹⁴¹. Kritika týkající se zásahů do justice úzce souvisí s Gülenovým hnutím¹⁴². Gülenovo hnutí je náboženské a sociální hnutí, založené na učení islámského myslitele Fetullaha Gülena. Hnutí se začalo rozrůstat především v 80. letech a získalo takový vliv, že jeho podpora napomohla straně AKP k vítězství ve volbách v roce 2002. Přes dřívější podporu¹⁴³ však postupně mezi Gülenovci a Erdoğanem začal narůstat vzájemný antagonismus. Vzájemné soupeření vyústilo v rozsáhlé korupční vyšetřování vysoce postavených osob, blízkých premiérovi Erdoğanovi. Vzhledem k velkému vlivu Gülenova hnutí se hovořilo o tom, že celou akci zorganizovali právě osoby s vazbami na Gülena. Brzy na to Erdoğan obvinil tyto kruhy z pokusu o státní převrat a začal boj proti tzv. paralelnímu státu¹⁴⁴. V souvislosti s uvedenými událostmi došlo k rozsáhlému zatýkání novinářů, policistů a jiných osob spojených s Gülenovým hnutím. Tyto události se promítly i do samotného vztahu Turecka a EU. Vyšetřování korupční kauzy a pozdější boj proti „paralelním strukturám“ patřily k tématům, o kterých se diskutovalo na lednové návštěvě premiéra Erdoğanova v Bruselu. V souvislosti s tím protivládní deníky zmiňují, že se Erdoğanovi nepodařilo přesvědčit zástupce EU o existenci paralelních struktur¹⁴⁵. V denících Zaman a Hürriyet je Gülenovo hnutí zmíněno téměř výhradně v úvodnicích, které se týkají Erdoğanovi návštěvy Bruselu. Oproti tomu v provládním Sabahu je toto téma daleko častější a podle některých je stěžejní pro otázku vstupu Turecka do EU¹⁴⁶. Provládně vyznívající úvodníky hovoří o silném loby Gülena v EU¹⁴⁷, které má negativní dopad na Turecko. V úvodníku *Gülenovci na chodbách Evropského parlamentu* se autor věnuje vlivu Gülenova hnutí v Bruselu a jeho podněcování a lobování proti straně AKP na půdě evropských institucí. Podle autora dochází ze strany paralelních struktur k manipulaci s rozhovory s evropskými politiky, což vede k vytváření iluze o negativním postoji EU a Evropského parlamentu k AKP. „*Pokud lidé cítí nedůvěru vůči EU, a především Evropskému parlamentu, pak falešná prohlášení*

supporters", Daily Sabah 26.3.2015. Internet 15.9.2015; "Turkey theses for European politicians", Daily Sabah 26.12.2014. Internet 15.9.2015

141 "Will Europe understand Turkey?", Today's Zaman 7.2.2014. Internet 5.9.2015

142 Více podrobností o Gülenovi a jeho hnutí lze nalézt v knize Gabriela Pirického *Islám v Turecku: Fethullah Gülen a Nurcuovia*

143 ÖKTEM, Kerem. „*Turkey since 1989: Angry nation*“. London: Zed Books, 2011. s.104

144 „A challenge to Erdogan's rule“, The Economist, 17.12.2013, Online: <http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2013/12/turkish-politics>

145 „Is Turkish democracy not mature enough for the EU?“, Hürriyet Daily News 15.4.2014. Internet 10.9.2015; “EU to wait before taking action”, Today's Zaman 23.1.2014. Internet 10.9.2015; „The view from Brussels“, Today's Zaman 23.2014. Internet 10.9.2015

146 „Are European politicians aware of what they are defending?“, Daily Sabah. Internet 10.9.2015

147 Are europe politicians aware of what they are defending? Turkey and rising racism in the EU 23.12.2014; „A Turkish man in Europe“, Daily Sabah 24.6.2014. Internet 10.9.2015

*Evropského parlamentu šířená paralelními strukturami na tom měly velkou zásluhu*¹⁴⁸. Jediným cílem Gülenova hnutí v EU je vyhrocení problému mezi EU a Tureckem. Gülenovci se bojí, že sblížení EU a Turecka by vedlo k prozrazení paralelních struktur fungujících v samotném Bruselu¹⁴⁹.

Vina za současný stagnující nebo zhoršující se vývoj v otázce vstupu Turecka do EU je v Turecku připisována oběma stranám. Zatímco vládní politika premiéra Erdoğanova zapřičiňuje vzdalování se evropským hodnotám a tím EU¹⁵⁰, samotná EU nedostatečně podporovala/podporuje Turecko ve srovnání s jinými kandidátskými zeměmi. Tento přístup EU, který je popisován až jako odstrkování Turecka¹⁵¹, podle některých vyústil v odklon Turecka od demokracie¹⁵². EU v současnosti není nakloněna vstupu Turecka do EU, ale stejně jako Turecko si v současnosti nemůže dovolit narušení vzájemných vztahů. EU je pro Turecko důležité z ekonomických důvodů a EU zase potřebuje s Tureckem spolupracovat na bezpečnostně-strategických otázkách. EU si bude Turecko nadále udržovat v dostatečné blízkosti¹⁵³, aby nebyly ohroženy její strategické cíle v oblasti, ale zároveň nebude konat dost pro to, aby se Turecko stalo plnoprávným členem¹⁵⁴.

Geopolitická poloha vytvářela z Turecka vždy důležitého strategického partnera pro Evropu. Znepokojené protivládní hlasy z Turecka by však měly být varováním před upřednostňováním strategických zájmů nad demokratickými hodnotami. V případě, že tyto protivládní hlasy mají pravdu, dá se očekávat, že méně kritiky EU na stranu Turecka bude v nejbližší době signalizovat pouze větší potřebu Turecka pro EU a nikoliv zlepšující se stav věcí v Turecku. Strana AKP se naopak zřejmě domnívá, že díky strategické důležitosti Turecka bude moci obejít některá z evropských pravidel.

3.2 Ekonomické hledisko

Ve vztahu Turecka a EU hraje ekonomika důležitou roli hned z několika důvodů. EU tradičně patřila mezi hlavní obchodní partnery Turecka. Vzájemná ekonomická provázanost se ještě více prohloubila v roce 1995, ve kterém vznikla mezi Tureckem a EU celní unie.

148 „A Turkish man in Europe”, Daily Sabah 24.6.2014. Internet 10.9.2015

149 „Gülenists in the corridors of EU Parliament”, Daily Sabah 25.11.2014. Internet 10.9.2015

150 „Ankara cannot pull the wool over EU’s eyes”, Today’s Zaman 12.4.2014. Internet 15.9.2015

151 „Europe Day? What’s that?”, Today’s Zaman 9.5.2014. Internet 5.9.2015

152 „Turkey: a BRIC on Europe’s backdoor”, Today’s Zaman 17.5.2014. Internet 9.9.2015

153 Bude nadále poskytovat například finanční pomoc, která je určena pro kandidátské země.

154 „EU candidate country’s love-hate relationship with Brussels”, Today’s Zaman 26.1.2014. Internet 12.9.2015; “The German president’s visit”, Today’s Zaman 2.5.2014. Internet 12.9.2015

Evropeizační proces a vliv Mezinárodního měnového fondu zajistil v prvních letech vlády AKP monetární a měnovou disciplínu Turecka a regulační reformy pomohly dosáhnout nízké míry inflace a vysokého ekonomického růstu¹⁵⁵. V roce 2004, kdy byla podpora pro vstup do EU v Turecku nejvyšší, byly hlavními důvody pro tuto podporu právě ekonomické výhody spojené s členstvím v EU¹⁵⁶. Není tudíž překvapivé, že ekonomická krize v EU měla značný vliv na postoj veřejnosti ke členství v EU. Veřejnost se začala ptát, zda má členství význam, a zda nebude mít spíše negativní vliv na Turecko¹⁵⁷. Od začátku vlády AKP do roku 2014 byl průměrný růst turecké ekonomiky 4,2%, což dělá z Turecka zemi s největším ekonomickým růstem mezi zeměmi OECD¹⁵⁸. Na růstu ekonomiky se pozitivně podepsalo i úsilí AKP o diverzifikaci trhu a snaha posílit styky s východními partnery v rámci nové zahraniční politiky¹⁵⁹. Dlouhodobý úspěch vládnoucí strany AKP leží z velké části na ekonomickém úspěchu země za její vlády¹⁶⁰, tudíž je v jejím zájmu udržet ekonomickou prosperitu.

Nicméně turecká ekonomika, po období růstu způsobeném především domácí poptávkou a boomem ve stavebním sektoru, začíná zpomalovat. Hovoří se o snižujícím se růstu, velkém strukturálním deficitu běžného účtu, silné závislosti na přílivu krátkodobého kapitálu, klesajícím přílivu přímých zahraničních investic a soukromém sektoru příliš provázaném se zahraničními investory¹⁶¹. V roce 2014 klesl ekonomický růst na 3% oproti 9% v roce 2010 a 2011. Nestabilita v regionu začíná mít také vliv na turecký export do okolních států, nezaměstnanost vzrostla na 11% a zvyšuje se inflace¹⁶².

EU je hlavním obchodním partnerem Turecka, přičemž více než polovina tureckého exportu směřuje do EU¹⁶³. Není tudíž nijak překvapivé, že jedním z největších podporovatelů vstupu Turecka do EU je Asociace tureckých průmyslníků a podnikatelů (TUSIAD)¹⁶⁴. Podle jejího prezidenta Muharrema Yilmaze je opětovné nastartování jednání s EU naprosto klíčové. Ekonomické problémy, na které má vliv i politický vývoj v Turecku, nejsou zanedbatelné a dá

155 ÖNIŞ, Ziya a YILMAZ, Şuhnaz. *“Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era”*. Turkish Studies, 2009. s. 8

156 70% dotazovaných uvádělo jako hlavní důvod své podpory členství v EU ekonomické výhody. Transatlantické trendy 2004.

157 „Time for Merkel and Hollande to jointly act on EU chapters #23-24“, Today's Zaman 4.2.2014. Internet 6.9.2015

158 CHRISLETT, William. *„Turkey's 10 years of EU accession negotiations: no end in sight”*. Royal Institute Elcano, 2015. s. 17

159 viz kapitola Zahraniční politika

160 ELMAN, Pinar. *„Capitalising on Turkey's Slight Shift towards the EU”*. PISM Bulletin, no. 132, 24 November 2014. s.1

161 ERALP, Nilgün Arisan, WALKER, Joshua. *„Eu Membership For, and Endless Negotiations?”*. AICGSGERMAN-AMERICAN ISSUES, 2014. s. 8

162 CHRISLETT, William. *„Turkey's 10 years of EU accession negotiations: no end in sight”*. Royal Institute Elcano, 2015. s. 17

163 „Why Turkey is so predominantly urban, male and western“, Hürriyet Daily News 18.1.2014. Internet 10.9.2015; Vize informací o tureckém obchodu s EU: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/turkey/>

164 „EU still means hope in Turkish“, Hürriyet Daily News 19.4.2014. Internet 10.9.2014

se předpokládat spíše jejich nárůst¹⁶⁵. Tato obava o budoucí turecký ekonomický růst a stabilitu je nejsilnější v Hürriyetu¹⁶⁶. Autoři protivládních deníků shodně poukazují na negativní vliv pro tureckou ekonomiku v případě narušení vztahů s EU¹⁶⁷. Podle jednoho úvodníku byl ekonomický růst Turecka umožněn v první řadě právě změnami provedenými v rámci přístupového procesu a vzniku celní unie. „*Věřím, že Turecko není schopné dosáhnout ekonomického rozvoje prostřednictvím spoléhání se na domácí vlivy bez EU členského procesu*“¹⁶⁸. Současná autokratická vláda navíc poškozují tureckou ekonomiku a ukazuje se, že „*(Turecko) bylo řízeno jako Turkmenistán*“¹⁶⁹. Z tohoto důvodu je EU vnímaná jako možná ekonomická opora. Mnozí argumentují, že ve chvílích nestability jak ekonomické, tak i politické, která má na ekonomiku samozřejmý dopad, je nezbytná podpora EU¹⁷⁰. Samotné členství v EU je mnohdy upozaděno, a úvodníky vyznívají spíše jako apel na orientaci k EU. Přestože toto nikde není explicitně uvedeno, zdá se, že mnozí naléhají alespoň na spolupráci a soustředění se na Západ, i kdyby ke vstupu do EU nemělo vůbec dojít.

Zaznívá názor, že Erdoğan se nevzdal vztahů s EU jedině kvůli ekonomické spolupráci, která je nutná pro udržení ekonomické stability v zemi¹⁷¹. EU je stále největším obchodním partnerem Turecka a strana AKP si nemůže dovolit ekonomický otřes minimálně do voleb v roce 2015. Turecká ekonomika je závislá na přílivu zahraničních investic a kritika ze strany EU vysílá špatné signály i jiným zahraničním investorům. Případný ekonomický výkyv by se mohl negativně podepsat na výsledcích voleb, jak píše noviny¹⁷². Turecko také usiluje o to, aby se stalo do roku 2023 jednou z 10 největších ekonomik světa. I při diverzifikaci trhu je těžké si představit, že by toho Turecko dosáhlo, kdyby mělo narušit své vztahy se Západem.

Srpnové prezidentské volby s sebou přinesly i ustanovení nového vládního kabinetu. Při pohledu na nový kabinet se zdá, že se Turecko snaží vyvíjet pozitivní agendu vůči EU. Na pozici ministra pro EU byl zvolen Volkan Bozkır a ministrem zahraničních věcí se stal Mevlüt

165 „The EU anchor needs to be strengthened but...”, Hürriyet Daily News 15.1.2014. Internet. 5.9.2015

166 "My congratulations to the AK Party", Hürriyet Daily News 3.4.2014. Internet 10.9.2015; „The EU anchor needs to be strengthened but...”, Hürriyet Daily News 15.1.2014. Internet. 5.9.2015

167 „Should the EU suspend negotiations with Turkey?”, Today’s Zaman 10.5.2014. Internet 9.9.2015; "Gauck, Germany and the EU process", Today’s Zaman 10.5.2014. Internet 15.9.2015; „Ankara cannot pull the wool over EU’s eyes”, Today’s Zaman 12.4.2014. Internet 15.9.2015

168 „Customs union issues”, Today’s Zaman 26.1.2014. Internet 15.9.2015

169 "What should the EU do about Turkey?", Hürriyet Daily News 25.3.2014. Internet 10.9.2015

170 „The EU anchor needs to be strengthened but...”, Hürriyet Daily News 15.1.2014. Internet. 5.9.2015; „Keeping the EU’s economic anchor still crucial for Turkey”, Hürriyet Daily News 10.4.2014. Internet 5.9.2015; "EU and Turkey: time for a new roadmap", Today’s Zaman 6.12.2014. Internet 5.9.2015

171 „Erdoğan ‘vs.’ the US?”, Today’s Zaman 16.4.2014. Internet 6.9.2015; „Turkish PM Erdoğan’s gamble in Brussels”, Hürriyet Daily News 21.1.2014. Internet 6.9.2015; "EU lenient on indispensable Turkey", Today’s Zaman 10.10.2014. Internet 5.9.2015

172 „Davutoğlu building his A-team for 2023 project”, Hürriyet Daily News 27.8.2014. Internet 10.9.2015

Cavuşoğlu. Oproti svým předchůdcům jsou tito ministři proevropsky zaměřeni a jsou oblíbení i na půdě evropských institucí¹⁷³. V září ministr pro EU vydal novou „Strategii pro EU“, která se zakládá na politickém reformním procesu, sociálně-ekonomické transformaci a strategii pro komunikaci s veřejností v Turecku a členských zemích EU¹⁷⁴. Tato změna je však někdy vykládána pouze jako čistě strategický tah. Erdoğan si chce před volbami udržet podporu společnosti a nejedná se tedy o opětovnou snahu Turecka vstoupit do EU¹⁷⁵. Erdoğan si nemůže dovolit ekonomický otřes, který by mohl nastat v případě přílišné kritiky ze strany EU. „...*(před volbami) musí (Erdoğan) udržet své voliče (ekonomicky) spokojené, jelikož převážná většina lidí ho volí z ekonomických a ne ideologických důvodů*“¹⁷⁶

Provládně smýšlející autoři sice zmiňují, že by Turecko mělo o členství v EU stále usilovat¹⁷⁷, ale v jejich úvodnicích nenajdeme téměř žádné odůvodnění této podpory vstupu Turecka do EU. Autoři se především snaží vytvořit obraz silného Turecka, které je zcela nezávislé na ostatních zemích. Nejenže Turecko EU nepotřebuje, ale také nikdy ani nepotřebovalo. Turecko, jak píše, je důležitý partner do takové míry, že si například v jednání s EU může samo diktovat podmínky¹⁷⁸. Ekonomický potenciál země je nedozírný a, jak uvádí jeden z autorů, již brzy se Turecko stane „*ekonomickou supervelmoci v oblasti*“¹⁷⁹. A stane se tak hlavním střediskem pro evropské firmy směřující na blízkovýchodní trh. V takovém okamžiku by největší ekonomiky EU začaly podle autora vnímat Turecko jinak. Německo si dokonce již nyní začíná uvědomovat turecký potenciál ve srovnání s „*chudými partnery, kterých má od roku 2004 mnoho*“¹⁸⁰. Důležitost Turecka, jako ekonomické velmoci, je vyzdvihována ve srovnání s jinými zeměmi EU, jako jsou Irsko, Itálie, Řecko atd. Význam evropských zemí je marginalizován a můžeme dočíst, že „*Rumunsko a Maďarsko jsou od vstupu do EU téměř jako země třetího světa*“¹⁸¹, nebo že případné členství Makedonie v EU by byl spíše „*špatný vtíp*“¹⁸², jelikož jediný ekonomický zisk země plyne z pašování cigaret.

Jediný úvodník, který přichází s odůvodněním vstupu Turecka do EU je *Konečně se Evropa a Turecko v něčem shodují*. Autor argumentuje: *“Kdyby Turecko bylo členským státem EU, mohlo by mít na své straně spojence uvnitř Unie, kteří by byli neocenitelní pro stabilizaci*

173 „AKP's new tactic towards the EU", Today's Zaman 3.9.2014. Internet 10.9.2014

174 „Turkey's European Union Strategy“. 2014. Online: http://www.ab.gov.tr/files/pub/turkeys_new_eu_strategy.pdf

175 „AKP's new tactic towards the EU", Today's Zaman 3.9.2014. Internet 10.9.2014

176 „AKP's new tactic towards the EU", Today's Zaman 3.9.2014. Internet 10.9.2014

177 „Finally Europe and Turkey agree over one thing", Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015

178 „How to become a member state of the EU and behave as none?", Daily Sabah 3.6.2014. Internet 10.9.2015

179 „Finally Europe and Turkey agree over one thing", Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015

180 „Finally Europe and Turkey agree over one thing", Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015

181 „Finally Europe and Turkey agree over one thing", Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015; Mahcupyan, Etyen, "Turkey and the EU integration", Daily Sabah 10.10.2014. Internet 20.9.2015

182 „Finally Europe and Turkey agree over one thing", Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015

*ekonomiky během nevyhnutelných období neklidu (Gezi park protesty) a napětí v zemi, která se stále snaží vyrovnat se svým úctyhodným ekonomickým růstem*¹⁸³. Odůvodnění však v rámci celého úvodníku vyznívá značně kostrbatě, jelikož většina úvodníku je věnována ekonomickému úspěchu Turecka ve srovnání s EU, která stále zápasí s dopady ekonomické krize¹⁸⁴. Tato snaha o zdůraznění úspěchů Turecka a naopak bagatelizování významu EU není u provládních autorů ničím neobvyklým. Zároveň se tato rétorika shoduje s domácí rétorikou některých politiků strany AKP. Ale právě nepřesvědčivost argumentu v rámci celého úvodníku ukazuje na skutečnost, že i vládní kruhy si jsou vědomy důležitosti EU a jsou nuceny ji zasadit do přijatelného kontextu. Erdoğan se snaží vytvořit pocit, že Turecko je natolik silné, že může sledovat zcela nezávislou politiku. Pokud by však tomu tak opravdu bylo, proč by Turecko stále usilovalo o přijetí do EU? Do Evropy, která mu toto členství upírá déle než 50 let.

Jak se ukázalo, ekonomická rovina členství v EU je důležitá jak pro protivládní, tak i vládní kruhy. Mnozí se obávají budoucího vývoje, který by mohl vést k ekonomickému úpadku Turecka a v takovémto případě by EU mohla sloužit jako záchytná kotva. Dá se předpokládat, že jedním z aspektů, které se podílely na nárůstu podpory EU, je právě ekonomický aspekt. EU je v protivládních novinách dána do jasné spojitosti se stabilitou. Můžeme argumentovat, že v obdobích ekonomického růstu a dobré mezinárodní situace sílí turecká důvěra sama v sebe a projevuje se tendence spoléhat se na mezinárodním poli pouze na sebe. To podporuje i turecká zakořeněná nedůvěra v zahraniční mocnosti. Podle průzkumu v roce 2014 33% respondentů stále podporuje nezávislou mezinárodní politiku, ale toto číslo kleslo o 5% oproti roku 2013 a o 15% oproti roku 2008. Přestože role ekonomiky bude v příklonu k EU hrát roli, nejspíše se nejedná o jediný důvod. V roce 2009 zaznamenalo Turecko také dopad ekonomické krize a podpora EU v tomto roce nevzrostla.

3.3 Zahraniční politika

Zahraniční politika Turecka úzce souvisí s postojem Turecka k EU, obecnějším postojem k Západu a ekonomickým směřováním země. Strana AKP po svém nástupu k vládě začala prosazovat tzv. politiku „nulových problémů“ se sousedy. Za teoretickým základem této nové turecké zahraniční politiky stojí Ahmet Davutoğlu, který od roku 2009 zastával post

183 „Finally Europe and Turkey agree over one thing“, Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015

184 Také v „Erdoğan's visit to Europe“, Daily Sabah 24.7.2014. Internet 6.9.2015

ministra zahraničních věcí. Svou teorii představil ve své práci *Strategická hloubka*¹⁸⁵ v roce 2001. Tato doktrína má dva rozměry - geografický a historický. „Historická hloubka“ umožňuje zemím, které byly v dějinách důležitými mezinárodními hráči, nadále budovat pevné diplomatické, ekonomické a kulturní vztahy v oblastech bývalé sféry vlivu. Turecko by proto mělo navázat v zahraniční politice na svou osmanskou minulost a rozvíjet styky především s bývalými oblastmi Osmanské říše. V případě Turecka hovoříme také o „geografické hloubce“, jelikož se Turecko nachází na pomezí několika světových regionů a dvou kontinentů¹⁸⁶. Dědictví Osmanské říše spolu s centrálním umístěním předurčuje Turecko k tomu, aby se stalo regionální mocností. Turecko, by podle Davutoğla, mělo přehodnotit svou sisyfovskou snahu stát se součástí Západu a namísto toho rozvíjet mnohostrannou zahraniční politiku, která je v souladu s jeho historií a polohou¹⁸⁷. Turecko by mělo za pomoci „soft power“¹⁸⁸ rozvíjet pro-aktivní politiku a prosazovat vlastní zájmy, namísto slepého následování jiných mocenských center.

Mnoho Turků zprvu tento krok uvítalo a byli pyšní na Turecko, které vede nezávislou zahraniční politiku¹⁸⁹. Jak již bylo zmíněno je pro Turky typická nedůvěra k Západu a jiným mocnostem a i z tohoto důvodu se tato nová zahraniční politika zdála pro společnost lákavá.

V praxi Turecko začalo nejdříve usilovat o zlepšení vztahů s okolními státy, které podle Davutoğluových slov Turecko příliš dlouho zanedbávalo¹⁹⁰. Mnohostranná zahraniční politika a politika „nulových problémů se sousedy“ měla z Turecka vytvořit mediátora konfliktů na Blízkém Východě. Tímto by Turecko upevnilo i svou pozici vůči Západu, pro který by se stalo důležitějším a rovnocennějším partnerem¹⁹¹. Turecko rozvíjelo vztahy s Irákem, Íránem, Sýrií a dalšími arabskými státy, ale také s Ruskem. Především v případě Sýrie zaznamenaly vzájemné vztahy dříve nepředstavitelný pokrok¹⁹². Jedním z hlavních prostředků pro zlepšení vztahu je podle Davutoğla vytváření společných hospodářských

185 V původním tureckém názvu *Stratejik derinlik*.

186 SZYMAŃSKI, Adam. „Turkish Foreign Policy in 2007-2009: Continuity or Change?“, in: *The Polish Quarterly of International Affairs*, Vol. 19, Nr. 2, 2009. s. 10-43.

187 ÖKTEM, Kerem, Ayşe KADIOĞLU a Mehmet KARLI. „*Another empire?: a decade of Turkey's foreign policy under the Justice and Development Party*“. 1st ed. İstanbul: South East European Studies at Oxford (SEESOX), 2012. s. 63

188 Soft power („měkká síla“) je schopnost dosáhnout cíle bez použití síly tzn. za pomoci vlastní kultury, hodnot a politiky, jež jsou ostatními vnímány pozitivně a následováníhodně. NYE, Joseph. *Get Smart. Foreign Affairs*. 2009. Online: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart>

189 ÖKTAV, Özden Zeynep. „*Turkey in the 21st century: quest for a new foreign policy*“. Burlington, Vt.: Ashgate, 2011. s. 561

190 KIBAROĞLU, Mustafa: „*What Went Wrong with the 'Zero Problems with Neighbors' Doctrine?*“. *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 34, No. 2. s.87

191 CHIRIATTI, Allesia. „*Turkish 'Zero Problems' Between Failure and Success*“. University for Foreigners of Perugia & Federico Donelli, University of Genoa.2015. Online: <http://researchturkey.org/turkish-zero-problems-between-failure-and-success/>

192 Demirtaş, Birgül. „*Turkish-Syrian Relations: From Friend "Esad" to Enemy "Esed"*“, *Middle East Policy*, Vol. 20, No. 1, 2013. s. 111-113

zájmů. A tak tomu bylo i v případě Sýrie. Byla zrušena vízová povinnost a vzájemné obchodní styky se prohloubily¹⁹³. Turecká zahraniční politika, založená na „nulových problémech“ se sousedy, rozšiřování obchodních vazeb a mediací konfliktů, byla velmi úspěšná především do roku 2009. Snaha o mediaci vztahů mezi Palestinou a Izraelem, zapojení se do řešení vnitrostátní krize v Libanonu nebo i íránského jaderného programu je v ostrém protikladu vůči tradiční zahraniční politice Turecka¹⁹⁴. Turecko a především premiér Erdoğan se v této době těšili v arabském světě velké oblibě. Nicméně vypuknutí arabského jara oťáslo Blízkým Východem a zahraniční politikou Turecka, protože nevedlo k nastolení demokratických režimů v zemích, jak se na začátku doufalo. Turecko se rozhodlo postavit na stranu opozičních hnutí a konkrétně pak stranilo Muslimskému bratrstvu¹⁹⁵ v arabských zemích. Brzy se ukázalo, že Turecko nesprávně vyhodnotilo zpočátku lokálně vypadající povstání, které především v Sýrii postupně přerostlo do komplexního konfliktu, do kterého jsou zapojeny vnitrostátní i mezinárodní síly. V případě Sýrie se nejdříve Turecko pokoušelo přesvědčit al-Asadův režim o provedení politických reforem. V okamžiku kdy al-Asad trval na pokračování svého režimu, Turecko začalo zastávat tvrdší postoj a podporovat opoziční síly. Přestože vláda tato tvrzení odmítá, panují dohady, že se turecká vláda podílí nejen na ekonomické, ale i vojenské podpoře opozičních bojovníků¹⁹⁶. Vztahy se syrským režimem se ještě víc vyostřily, když syrské síly sestřelily turecký letoun¹⁹⁷. V syrském konfliktu se navíc začaly prosazovat kurdské skupiny, což Turecko vnímá jako hrozbu pro vlastní vnitrostátní stabilitu. Sýrie v 80. a 90. letech využívala kurdskou otázku v neshodách s Tureckem, které se týkaly provincie Hatay a Jihovýchodního anatolského projektu¹⁹⁸, kdy Sýrie podporovala separatistické kurdské skupiny¹⁹⁹. Do Turecka začaly proudit sta tisíce syrských uprchlíků, což představuje pro zemi obrovskou ekonomickou a sociální zátěž.

V případě Egypta Turecko ztratilo svůj vliv ve chvíli, kdy byl svržen prezident

193 Demirtaş, Birgül. *“Turkish-Syrian Relations: From Friend “Esad” to Enemy “Esed”*, Middle East Policy, Vol. 20, No. 1, 2013. s.111

194 ÖKTEM, Kerem, Ayşe KADIOĞLU a Mehmet KARLI. *„Another empire?: a decade of Turkey's foreign policy under the Justice and Development Party“*. 1st ed. İstanbul: South East European Studies at Oxford (SEESOX), 2012. s. 157-158

195 ALTUNISIK, Meliha Benli. *„The AKP's Middle East Policy: Amids Domestic and Regional Challenges“*. In. Valeria Talbot (ed.), *„The Uncertain Path of the ‘New Turkey’“*. Milano, Istituto per gli studi di politica internazionale (ISPI), 2015. s.69

196 DEMIRTAŞ, Birgül. *“Turkish-Syrian Relations: From Friend “Esad” to Enemy “Esed”*. Middle East Policy, Vol. 20, No. 1, Pp. 111. 2013. s.117; MANNA, Haytham. *„Syria's opposition has been led astray by violence“*. The Guardian, 22.6.2012, Online: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/jun/22/syria-opposition-led-astray-by-violence>

197 *„Syrian military says it downed Turkish fighter jet“*, BBC News, 23.6.2012, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18561219>

198 V rámci Jihovýchodní anatolský projekt má dojít k výstavbě 22 přehrad a 17 hydroelektráren na řekách Eufrat a Tygris, které pramení v Turecku. Toto značně znepokojuje země, které se nacházejí na dolních tocích těchto řek, Sýrie a Irák. Podle odhadů, by klesl průtok o 40% v Sýrii a až o 80% v Iráku. Zdroj : <http://www.amo.cz/publikace/voda-na-strednim-vychode-a-role-turecka.html>

199 DEMIRTAŞ, Birgül. *“Turkish-Syrian Relations: From Friend “Esad” to Enemy “Esed”*, Middle East Policy, Vol. 20, No. 1, Pp. 111. 2013. s.113

Mohamed Morsi, podporovaný muslimským bratrstvem. Ostrá reakce Turecka na vojenský převrat přivedla vzájemné vztahy na bod mrazu.

S větší orientací na Východ se váže stagnace či úpadek spolupráce s EU. Klesající tendence spolupráce s EU je vidět na počtu deklarací a rozhodnutí EU, se kterými se Turecko ztotožnilo²⁰⁰ v rámci jednotné zahraniční a bezpečnostní politiky. Pro názornost uvedme, že podle výroční zprávy o pokroku v Turecku to bylo 29% v roce 2014 oproti 46% v roce 2013 a 53% v roce 2012²⁰¹. Tento odklon a posílení nezávislé zahraniční politiky se projevil například ve spolupráci s Ruskem. Turecko se nepřidalo k sankcím uvaleným na Rusko po anexi Krymu, čímž do značné míry oslabilo jejich efektivitu²⁰². Naopak Turecko tuto krizi mezi Ruskem a EU využilo k vlastnímu prospěchu a posílilo svou spolupráci s Ruskem. Rusko a Turecko se dohodly, že do roku 2020 dosáhne objem obchodu 100 miliard dolarů, přičemž v roce 2014 činil pouze 33 miliardy dolarů²⁰³. Bývalý ministr ekonomiky Nihat Zeybekci se vyjádřil o spolupráci s Ruskem takto: *“Jednáme s nimi (Ruskem), abychom vyšli vstříc jejich požadavkům, a co nejlépe využili tuto příležitost”*²⁰⁴.

Mnoho protivládních autorů z tohoto vývoje usuzuje, že Turecko již nestojí o spolupráci se Západem, ale hledí spíše na východ k Moskvě a Teheránu²⁰⁵. Alternativou členství v EU se, podle mnohých, stává členství v Šanghajské organizaci pro spolupráci (SCO), které znamená úzkou spolupráci právě s Ruskem a Čínou²⁰⁶. V Hürriyetu a Zamanu funguje Rusko a Čína oproti EU jako měřítko nedemokratičnosti, a tudíž by tato spolupráce byla v souladu s Erdoğanovou, stále více autoritářskou politikou²⁰⁷. Jak uvádí jeden z autorů: *“v takovýchto společenstvích nebude nikdo kritizovat jeho (Erdoğanův) zákaz Twitteru a Youtube”*²⁰⁸. SCO byla založena v roce 2001 Ruskem, Čínou a 4 bývalými sovětskými republiky a soustředila se především na společný boj proti terorismu a organizovanému zločinu v regionu. Později začaly členské země spolupracovat například i ekonomicky a byly přijaty další země. V roce 2013 Erdoğan řekl: *„Pokud vstoupíme do SCO rozloučíme se s EU.*

200 „EU and Turkey: time for a new roadmap”, Today’s Zaman 6.12.2014. Internet 5.9.2015

201 Turkey Progress Report. Online: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf

202 „Erdoğan: Best buddy of Putin and ally of Obama?”, Hürriyet Daily News 20.12.2014. Internet 10.9.2015

203 „Russia and Turkey sign major trade deals“, Al Jazeera, 1.12.2014, <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/12/russia-turkey-trade-deals-201412117443052995.html>

204 KEFALOGIANNIS, Manolis. „Turkey accused of ‘exploiting’ EU-Russia trade embargo“. The Parliament Magazine, 9.9.2014, <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/opinion/turkey-accused-exploiting-eu-russia-trade-embargo>

205 „When the US, the EU, and the others are made uncomfortable”, Today’s Zaman 17.12.2014. Internet 15.9.2015

206 „Does Erdoğan want EU membership?”, Today’s Zaman 19.12.2014. Internet 6.9.2015; „When the US, the EU, and the others are made uncomfortable”, Today’s Zaman 17.12.2014. Internet 15.9.2015

207 „Erdoğan ‘vs.’ the US?”, Today’s Zaman 16.4.2014. Internet 6.9.2015; „Does Erdoğan want EU membership?”, Today’s Zaman 19.12.2014. Internet 6.9.2015

208 „Erdoğan ‘vs.’ the US?”, Today’s Zaman 16.4.2014. Internet 6.9.2015

*Šanghajská pětka*²⁰⁹ je mnohem lepší, je mnohem silnější než EU²¹⁰. Ve stejném rozhovoru také zmínil, že Turecko má společné hodnoty se členskými zeměmi SCO.

Podle jednoho z úvodníků však tento odklon od EU nezavinila pouze turecká vláda, ale časově se toto období shoduje s obdobím ostré rétoriky EU vůči Turecku.²¹¹ S tímto novým směřováním Turecka souvisí i obava, že současná zahraniční politika vzdaluje Turecko od EU a Turecko se začíná ocitat v „*chaosu Blízkého východu*“²¹². Vzdát se směřování k EU znamená podle mnohých autorů odklon od demokracie „*Poté jsme se vzdali cíle využít kritéria EU jako výchozí bod a ukazatel, ačkoliv tato kritéria byla jediná síla pro demokratickou reformu. Mysleli jsme, že se od nich (EU) nemáme co naučit*“²¹³. Za posledních pár let současná vláda zvládla zhoršit Tureckou situaci na mezinárodním poli. Snažila se odpoutat od závislosti na EU a NATO, čímž vzájemné vztahy značně narušila²¹⁴. Politika „nulových problémů se sousedy“ se ukázala také jako neúspěšná. Turecko v roce 2014 nemá ambasády ve významných blízkovýchodních centrech – Káhiře, Tel Avivu a v Damašku²¹⁵.

Na začátku vlády AKP vnímala i Evropa snahy o navázání lepších vztahů s Blízkovýchodními zeměmi kladně. Doufalo se, že by Turecko mohlo fungovat v regionu jako prodloužená ruka EU a přispět k demokratickému vývoji v regionu. V posledních letech se však ukazuje, že ve chvíli, kdy Turecko jedná zcela samostatně, není schopné se vypořádat s tak komplikovaným regionem jako je Blízký východ. Vztah s EU by tedy vedle ekonomické opory měl být také politickou oporou²¹⁶.

Jak již bylo uvedeno, vývoj v roce 2014 naznačoval jistý obrat ve vzájemných vztazích EU a Turecka. Odehrály se vzájemné oficiální návštěvy vysoce postavených politiků, byli jmenováni proevropsky smýšlející ministři a Erdoğan při svém jmenování prezidentem opět zopakoval, že vstup do EU patří mezi priority turecké zahraniční politiky²¹⁷. Mnozí kritici vládní politiky se však domnívají, že se jedná pouze o politickou rétoriku, která

209 původní název SCO

210 USLU, Emre. "Erdoğan considering Shanghai Five", Today's Zaman, 27.1.2013, Online: http://www.todayszaman.com/mobile_detail.action?newsId=305321

211 „Turkey, the EU and the Middle East”, Hürriyet Daily News 9.12.2014. Internet 15.9.2015

212 „How has Turkey transformed into a Middle Eastern country?”, Today's Zaman 9.10.2014. Internet 15.9.2015?; „The sheikhdom of fear”, Hürriyet Daily News 28.4.2014. Internet 15.9.2015; „Turkey faces the West again”, Hürriyet Daily News 12.9.2014. Internet 15.9.2015

213 „Turkey's greatest service to the Muslim world”, Today's Zaman 10.10.2014. Internet 15.9.2015

214 „When the US, the EU, and the others are made uncomfortable”, Today's Zaman 17.12.2014. Internet 15.9.2015

215 „The bleak visit to Brussels”, Today's Zaman 25.10.2014. Internet 15.9.2015

216 „How has Turkey transformed into a Middle Eastern country?”, Today's Zaman 9.10.2014. Internet 15.9.2015; „Are Turkey-European Union relations incurable?”, Hürriyet Daily News 21.11.2014. Internet 10.9.2015; "Erdoğan 'vs.' the US?", Today's Zaman 16.4.2014. Internet 6.9.2015

217 Turkey Progress Report. Online: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf, <http://www.dw.com/en/erdogan-eu-membership-top-priority-for-turkey/a-17887457>

nevyústí v činy²¹⁸. Domnívají se, že Erdoğan potřebuje vyslat pozitivní signál voličstvu a hlavně zahraničním investorům²¹⁹. Události konce roku jako by ukázaly, že tyto obavy byly oprávněné. V prosinci 2014 došlo k zatčení 24 novinářů na základě podezření, že patří k teroristické organizaci a ke Gülenovu hnutí. Po těchto událostech vydala EU vyjádření, ve kterém zdůraznila, že tyto kroky jsou v rozporu s evropskými normami a standardy. EU doufá, že Turecko bude jednat v souladu se závazky, které vyjádřilo k EU²²⁰. Na kritiku z EU odpověděl Erdoğan ostrými slovy: „*EU by se měla starat o vlastní záležitosti a nechat si svůj názor pro sebe*“²²¹

Je zajímavé se podívat, jak byl tento výrok nahlížen provládními kruhy. Jeden z autorů úvodníků komentuje Erdoğanův výrok jako špatně interpretovaný a uvádí, že se nejedná o znak odklonu od EU. Podle autora výrok pouze ukazuje na novou pozici Turecka na mezinárodním poli. „...*nová státní zahraniční politika spočívá na principu, že Turecko může a také bude kritizovat EU a ostatní klíčové partnery, když uzná za vhodné*“²²². Podle autora je to třetí cesta integrace s EU, kompromis mezi naprostým odmítnutím a bezpodmínečnou poslušností. Tento úvodník je jeden z mnoha, který na konci roku poukazuje na nový přístup Turecka k EU. Na rozdíl od kritiků vládní zahraniční politiky se mnozí z provládního prostředí nedomnívají, že by Turecko hledělo pouze na Východ. EU však pro Turecko už není jediným partnerem a samotný postoj EU vůči Turecku se musí změnit. Turecko je strategicky velmi důležitý partner a EU by měla brát ohledy na jeho zájmy. Čím silněji je Turecko vyobrazeno v provládních novinách, tím více je bagatelizována EU a její budoucnost. Unie, tak jak ji známe dnes, je uskupení národních států s centrem v Německu. V takové podobě však nemá budoucnost. Pro své pokračování se musí rozšířit na východ a nabídnout členství mimo jiné Turecku „*v rámci, který bude brát ohled na vlastní zájmy Turecka*“²²³. Autoři zdůrazňují, že rozhodnutí Turecka, zda bude spolupracovat s EU, je založené na tom, jestli EU bude respektovat turecké zájmy. Přijetí Turecka je jediný způsob, jak EU může překonat ekonomickou krizi a přetvořit Blízký Východ v mírovou zónu²²⁴. V úvodníku *Nové Turecko znamená novou unii a mír* autor píše, že EU musí expandovat a stát se novou a reálnou unií s centrem v Turecku. „*Unie by měla být založena na společných cílech členských zemí a*

218 „AKP's new tactic towards the EU", Today's Zaman 3.9.2014. Internet 10.9.2014

219 ELMAN, Pinar. „Capitalising on Turkey's Slight Shift towards the EU“, PISM Bulletin, no. 132, 2014. s.1; „AKP's new tactic towards the EU", Today's Zaman 3.9.2014. Internet 10.9.2014

220 Vyjádření na policejní razie a zatčení zástupců médií. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-2640_en.htm

221 „Turkey media arrests: Erdogan rejects EU criticism“, BBC News, 15.12.2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-30484729>

222 „Critical integration into the EU", Daily Sabah 21.12.2014. Internet 15.9.2015

223 „Turkey's influence should be boosted to overcome crisis", Daily Sabah 26.11.2014. Internet 15.9.2015

224 „Turkey's influence should be boosted to overcome crisis", Daily Sabah 26.11.2014. Internet 15.9.2015

neměla by být pod nátlakem zemí jako je Německo“ Pokud se tak nestane, Turecko má šanci vytvořit jinou Unii²²⁵. EU se podle Sabahu v žádné své zahraniční politice neobejde bez Turecka a postupně zabředává do krize na Ukrajině a na Blízkém Východě.

Dá se předpokládat, že výše popsany vývoj souvisí právě s navázáním bližší spolupráce s Ruskem. Nová pozice, zvýšené sebevědomí spoluprací s Ruskem jakoby dávalo Turecku nástroj proti Evropě/Západu. Právě to, co v opozičních novinách vyznívá jako kritika vládní zahraniční politiky, je provládními kruhy prezentováno jako úspěch turecké politiky. Turecko a Rusko podle některých spojuje mnoho společného. Obě země čelí kritice Západu, oba prezidenti byli osočeni z autoritářství. Rusko „*povstalo z popela Sovětského svazu*“²²⁶ a dnes se stejně jako Turecko stává velmocí. Jeden z autorů s pýchou píše: „*Erdoğan a Putin nepatří mezi nejoblíbenější osobnosti v západních zemích. To z nich však dělá přirozené spojence díky obrovskému strategickému a ekonomickému potenciálu Turecka a Ruska*“²²⁷. Rusko patří mezi nejdůležitější mocnosti a je obdivuhodné, že „*přestože Turecko a Rusko zastávají různé pohledy v mnoha otázkách (válka v Sýrii, převrat v Egyptě a na Ukrajině), jejich vzájemné vztahy nebyly těmito událostmi nijak narušeny*“²²⁸. Provládní autoři se snaží vykreslit Turecko jako zemi, bez které se Západ neobejde. Sankce uvalené na Rusko jsou neefektivní, jelikož se k nim nepřidalo Turecko. Toto však mnozí nevnímají negativně, ale jako důkaz, že je Turecko důležitou zemí²²⁹. Mír na Blízkém východě není bez Turecka možný, a řešení ukrajinské krize není možné bez Ruska. „*Politika USA a EU, která se postavila výhradně na stranu Ukrajiny a oslabila jejich domácí ekonomiky, vytváří překážky pro navázání zdravých vztahů s Ruskem.*“²³⁰ Turecko, které má jedinečně dobré vztahy s Ruskem, by proto mohlo sehrát roli mediátora v mnoha komplikovaných sporech mezi EU a Ruskem²³¹.

Na konci roku se odehrála důležitá návštěva ruského prezidenta Putina v Turecku. Putin na této návštěvě hovořil o možné roli Turecka jako energetického přepravního uzlu. EU již dříve požádalo Bulharsko, aby zastavilo práce na plynovodu Jižní tok²³², dokud se nerozhodne, zda je stavba v souladu s evropskou právní normou. Podle evropských zákonů totiž nesmí mít dodavatel plynu pod kontrolou také plynovody. V případě Jižního toku by

225 „New Turkey" means new union and peace", Daily Sabah 29.8.2014. Internet 15.9.2015

226 „Putin and Erdoğan, the odd couple facing the West", Daily Sabah 9.12.2014. Internet 15.9.2015

227 „Putin and Erdoğan, the odd couple facing the West", Daily Sabah 9.12.2014. Internet 15.9.2015

228 „Time for revitalizing EU-Turkey relations", Daily Sabah 2.9.2014. Internet 9.9.2015

229 „Time for revitalizing EU-Turkey relations", Daily Sabah 2.9.2014. Internet 9.9.2015

230 „The pope and Putin in Turkey", Daily Sabah 3.12.2014. Internet 15.9.2015

231 „The pope and Putin in Turkey", Daily Sabah 3.12.2014. Internet 15.9.2015

232 Jižní tok (South Stream) je plynovod vedený z Ruska přes Černé moře na Balkán do Evropy

však Gazprom byl jak dodavatelem, tak majitelem plynovodu. Rusko ale v prosinci samo odstoupilo od plánovaného projektu stavby Jižního toku. Putin se s Erdoğanem místo toho domluvil na stavbě plynovodu, tzv. Tureckého proudu. Provládní úvodníky představují návštěvu Putina v Turecku jako důležitý mezník. Autoři neustále upozorňují na to, že přestože Turecko a Rusko nesouhlasí v mnoha bodech, dokážou najít společnou řeč, což je zásluhou „mazaných diplomatických schopností“²³³. Tato politika vynese Turecko do čela světových mocností a ukazuje, že přestože EU, USA a NATO tlačí na Turecko, nezávislá politika Erdoğanova chce především pomoci státnímu zájmu. „Přestože je Turecko zemí usilující o členství v EU, právě skutečnost, že není členem, mu dovoluje takový luxus, jaký si nemohlo dovolit Bulharsko, které bylo donuceno zastavit stavbu plynovodu Jižní tok, přestože mohlo získat 500 miliónů dolarů ročně“²³⁴. Pro mnoho provládních autorů představuje EU slabou jednotku, která se sama oslabuje svou zahraniční politikou. Ukazuje to, že vláda chápe Evropu především přes ekonomickou optiku, a tak se jí pokouší přiblížit i veřejnosti. „Každé ekonomické sankce uvalené na Rusko znamenají ztrátu pro EU“²³⁵. Oproti tomu Turecko je ochotné nastalé situace využít.

Je překvapivé, že úvodníky provládních autorů v tomto konkrétním případě vyznívají spíše informativně. Přestože v obecné rovině provládní autoři vnímají Rusko negativně, úvodníky týkající se spolupráce na plynovodu nevyznívají ostře a kriticky. V úvodníku *Turecký dvojí metr* autor píše, že Erdoğan se domnívá, že jeho moc je tak veliká, že si v zájmu Turecka může dělat co chce, protože: „proč ukázat solidaritu s Unií, která se nezajímá o turecký názor v jiných otázkách“. Nicméně si autor myslí, že z dlouhodobého hlediska se Turecku přehlížení evropských zájmů nevyplatí. Pokud bude Turecko ohrožovat evropské zájmy, mohla by se později EU postavit proti přistoupení Turecka k TTIP²³⁶

3.4 Pohled na EU

3.4.1 Návštěva německého prezidenta v Turecku

Významnou událostí roku 2014, na které můžeme sledovat postoj Turecka k EU ve spojitosti s členstvím v EU, je návštěva německého prezidenta. Návštěva se v Turecku

233 „Putin’s visit and the new energy chessboard“, Daily Sabah 6.12.2014. Internet 16.9.2015

234 „Putin’s visit and the new energy chessboard“, Daily Sabah 6.12.2014. Internet 16.9.2015

235 „EU, EP and new Turkey“, Daily Sabah 17.12.2014. Internet 15.9.2015

236 Transatlantické obchodní a investiční partnerství (TTIP) je navrhovaná smlouva o volném obchodu mezi EU a Spojenými státy americkými.

uskutečnila na konci dubna a patřila k diskutovaným tématům. Oficiální návštěvy tohoto typu se většinou obejdou bez kontroverze a mají především navenek posílit spolupráci dvou zemí. Nicméně, jak informují úvodníky, tato návštěva neproběhla tak hladce, jak se doufalo. Dalo by se říci, a v tomto duchu je návštěva prezentována úvodníky, že Gauck při své návštěvě nereprezentoval pouze Německo, ale celou Evropskou unii/Západ.

V protivládních kruzích se vyskytují dva hlavní proudy reflexe návštěvy prezidenta Gaucka. Ten první je pozitivní a osoba Gaucka je hodnocena velmi kladně. S touto rétorikou se setkáme v *Hürriyetu*, kde je EU vyličená většinou pozitivně. Autoři se snaží ukázat na pozitivní vývoj v Evropě a hovoří o tom, že se Gauck snažil pochopit celou komplexnost problémů, které Turecko prodělává. Gauck se ukázal být výborně informován o vývoji v Turecku a problémech mezi Tureckem, Německem a EU²³⁷. Jeden z autorů upozorňuje na to, že Gauck si je vědom toho, že dosavadní politika odrazovala Turecko od EU, což mohlo přispět rozvoji autoritářství v Turecku. Gauck také uvedl, že ekonomický růst nemůže omlouvat zhoršující se stav turecké demokracie²³⁸. Z dlouhodobého hlediska Turci vnímají Německo jako hlavního hráče v EU. Na veřejné mínění měly velký vliv odtažitě výroky evropských politiků. Z tohoto pohledu pak zobrazení Gaucka, jako mocnáře, který si uvědomuje předešlé chyby, má do budoucna potenciál zlepšit veřejné mínění.

Oproti tomu je druhý proud kritický i ke Gauckovi. Jeden z autorů například hodnotí návštěvu jako zcela kontraproduktivní²³⁹. Gauck sice vyslovil obavu o budoucnost Turecka, ale svou návštěvu již nevyužil k tomu, aby se vyjádřil k zahájení jednání na 23. a 24. kapitole. Podle autora by však právě otevření těchto přístupových kapitol napomohlo Turecku v mnoha otázkách, jako například v otázce lidských práv. Gauckův přístup naznačuje, že stejně jako Evropa chce mít Turecko nablízku, ale nepřeje si jeho vstup do EU.²⁴⁰

Ve spojitosti s Gauckovou návštěvou se setkáme i s tématem pozastavení přístupových jednání. Mnozí, kteří podporují vstup Turecka do EU, by si přáli, aby EU přišla s ostřejší kritikou a možná dokonce pohrozila přerušением přístupových jednání²⁴¹. Podle většiny autorů však k tomu nikdy nedojde. Jakmile by došlo k přerušení, jednání by nejspíše již nikdy nebyla obnovena. EU vidí Turecko strategickou optikou, a v současné době krize v Sýrii a na Ukrajině si nemůže dovolit zhoršení vztahů s Tureckem. To vede autory tohoto proudu ke konstatování, že evropští politici sice budou kritizovat Turecko, ale vždy jen do té míry, aby

237 „Turkey's democratic deficit high on German president's agenda”, *Hürriyet Daily News* 29.4.2014. Internet 9.9.2015;

„Gauck updated EU outlook on Turkey”, *Hürriyet Daily News* 29.4.2014. Internet 10.9.2015

238 „Gauck updated EU outlook on Turkey”, *Hürriyet Daily News* 29.4.2014. Internet 10.9.2015

239 „The German president's visit”, *Today's Zaman* 2.5.2014. Internet 12.9.2015

240 „The German president's visit”, *Today's Zaman* 2.5.2014. Internet 12.9.2015

241 „Should the EU suspend negotiations with Turkey?”, *Today's Zaman* 10.5.2014. Internet 9.9.2015

neriskovali vyhrocení vzájemných vztahů²⁴².

Nyní se pojdme blíže podívat na jeden z provládních úvodníků s názvem *Evropa a Islám: od papeže Inocence XI k prezidentovi Gauckovi*, který zmiňuje návštěvu Gaucka v Turecku. Samotné návštěvy se dotýká autorka velmi lehce a využívá ji spíše jako východisko ke kritice Evropy. Hlavním tématem je vztah Evropy a islámu, potažmo Turecka. Evropský parlament kritizuje Turecko pro nedostatek laicismu a Gauck se snaží kritizovat Turecko na základě lidských práv. Autorka konstatuje, že Gauck není tím, kdo si to opravdu může dovolit. Tento argument podkládá protiislámskými náladami v Německu a jejich zakrýváním pod heslem neonacismu. Autorka dále rozvádí svou tezi, že antiislámské tendence nikdy nezmizí, protože evropská identita je založena přesně na těchto základech. Kromě toho je také založena na souboji s Osmanskou říší. Autorka, ve svém rozsáhlém úvodníku, kritizuje orientalismus a podrobně informuje o evropském kolonialismu. Hlavní myšlenkou úvodníku však zůstává, že Evropa nemůže kritizovat Turecko pro nedostatek laicismu, když ona sama je založena na boji proti islámu. Což se přeneslo i do samé podstaty EU. Argument dokazuje na příkladu, že ceremonie EU jsou uskutečňovány v místnosti s obří sochou papeže Inocence XI, díky kterému se podařilo vytvořit koalici proti Osmanské říši, a který se tak podílel na sjednocení Evropy proti Turkům u Vídně²⁴³. V tomto úvodníku je rovněž zajímavé zobrazení USA, které jsou oproti Evropě hodnoceny kladně. *„Historické podvědomí vždy znemožňovalo Evropě stát se místem, kde různé skupiny mohou otevřeně a svobodně diskutovat rozdílné názory. Na rozdíl od USA, Evropa nikdy nedosáhla této vyzrálosti“*²⁴⁴.

3.4.2 Euroskepticismus

Pro vstup Turecka do EU je stěžejní celkový pohled veřejnosti na Evropu. Postoj Turků se v průběhu času měnil a odrážel jak vnitropolitický, tak zahraniční vývoj. Přístupová jednání s Tureckem začala oficiálně v roce 2005. Paradoxně podpora vstupu Turecka do EU se začala od této doby snižovat. Vinu na tom nesla především debata probíhající v Evropě. Koncentrovala se na téma přináležitosti Turecka, jeho kultury a hodnot k těm evropským. Debata negativně ovlivnila pohled na EU i těch nejvíce sekulárních vrstev společnosti. Tento stav dále zhoršily výroky některých evropských špiček, jako Angely Merkelové nebo Nikolase Sarkozyho. Negativní signály přicházející z Německa a Francie, které jsou vnímány

242 „Should the EU suspend negotiations with Turkey?“, Today's Zaman 10.5.2014. Internet 9.9.2015

243 „Europe and Islam: From Pope Innocent XI to German President Gauck“, Daily Sabah 16.5.2014. Internet 15.9.2015

244 „Europe and Islam: From Pope Innocent XI to German President Gauck“, Daily Sabah 16.5.2014. Internet 15.9.2015

jako centra Evropy, měly dopad na postoj Turků k celé EU. Turecký tisk, který má tendenci zobrazovat EU jako monolitickou jednotku, se také podílel na špatném pohledu veřejnosti na EU.

Zpochybňování nároku Turecka na členství v EU bylo nejvíce viditelné na summitu v Bruselu v roce 2004, paradoxně v době, kdy bylo Turecko přijato mezi kandidátské země. Tento negativní pohled EU na Turecko posílilo euroskeptické a antireformní kruhy jak ve státní sféře, tak v širší společnosti. Výsledkem byl i nárůst skepticismu ohledně konečného přijetí Turecka do EU i v kruzích, které podporovaly vstup do EU.

Ambivalentní postoj Turků k Evropě je převládající jev²⁴⁵. Jak bylo napsáno v první části, vztah k Evropě vždy osciloval mezi obavou z evropských mocností a snahou být její součástí. Důležitým bodem v turecké debatě o EU je vnímání Evropy jako „křesťanského klubu“. V nedávné historii bylo podpořeno i výroky zaznívajících z Evropy, které odmítají přijmout Turecko na základě jeho náboženství. Pokud vezmeme v úvahu debatu odehrávající se v Evropě, kde otázka kultury a náboženství v případě Turecka opravdu figuruje jako nepsané hledisko pro případné členství, není představa EU jako „křesťanského klubu“ neopodstatněná.

Pro turecká média je typická nedůvěra vůči EU, a to i v proevropsky zaměřených denících.²⁴⁶ Podle Eurobarometru získávají Turci většinu informací o EU právě z novin, proto je důležité zjistit, jak silně je euroskepticismus zastoupen v tureckém tisku²⁴⁷. Jak je vyobrazena EU? Převládají v novinách stále témata typická pro euroskepticismus?

Pro mnohé, kteří ostře kritizují vládnoucí stranu nebo přímo Erdoğana, Evropa znamená synonymum demokracie, sociální spravedlnosti²⁴⁸ nebo, jak zaznívá v jednom z úvodníků „*členství v Evropské Unii je stále alternativou nezkrácenému konzumnímu rozvoji a katastrofické sociální spravedlnosti, kterou v Turecku v minulých letech uplatňovala vláda AKP*“²⁴⁹. EU funguje jako měřítko demokratičnosti nebo naopak nedemokratičnosti turecké vládní politiky. Nicméně, jak se ukazuje na stránkách tureckého tisku²⁵⁰, celkový obraz

245 AYDIN, Mustafa. „*The Determinants of Turkish Foreign Policy and Turkey's European Vocation*“, The Review of International Affairs, Vol. 3, No. 1, 2003. s. 197-201 ; ABUSARA, Adel. „*Public Opinion in Turkey on EU Accession – An (Un)desirable Marriage?*“. *Western Balkans Security Observer*, Vol. 17 (April-June 2010). s. 81-82 , *Western Balkans Security Observer*, Vol. 17 April-June 2010.

246 TARAKTAŞ, Başak. A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries. *Journal of Contemporary European Studies*. 2008. s.256

247 European Commission Eurobarometer 64, Public Opinion Survey October–November 2005, p. 24. Online: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_first_en.pdf

248 „The bleak visit to Brussels“, *Today's Zaman* 25.10.2014. Internet 15.9.2015

249 „A decade on, the state of EU affairs“, *Today's Zaman* 24.9.2014. Internet 16.9.2015

250 Především pak v deníku Zaman

Evropy je v Turecku značně problematický. V rámci jednoho úvodníku se můžeme setkat zároveň s pozitivním vykreslením EU a euro-skeptickými tendencemi. Projevuje se zde pokračující nedůvěra k EU, tak typická pro turecká média²⁵¹. Již dříve se ukázalo, že i v člancích akademiků, kteří zastávají proevropské názory, se projevuje nedůvěra k EU²⁵².

Na základě úvodníků je EU v roce 2014 kritizována hlavně za nespravedlivý přístup k Turecku. EU je vyobrazena jako instituce, která jedná především ve svých vlastních zájmech. Podle mnoha autorů se opět ukazuje, že nejen Turecko potřebuje EU, ale že také EU potřebuje Turecko a tato vzájemná potřeba stále narůstá²⁵³. Jak již bylo popsáno v předešlé kapitole, EU si je vědoma strategického významu Turecka, a proto zaujímá vůči Turecku nikoliv otevřený a upřímný, ale čistě pragmatický postoj²⁵⁴. V současnosti je Turecko pro EU významné jako stabilní a sekulární země mezi EU a konflikty zmítaným Blízkým východem. Z těchto strategických důvodů si EU Turecko udržuje nablízku, ale zároveň mu nedovolí stát se plnoprávným členem²⁵⁵.

S nejostřejší kritikou EU a nejzřetelnější podobou euroskepticismu se setkáváme mezi provládními autory. Přesto se ani oni nestaví proti vstupu Turecka do EU. Vyskytují se zde typická témata pro turecký euroskepticismus. Podobně, jako v protivládních úvodnicích, i v těch provládních se vyskytuje kritika EU z důvodu jejího nespravedlivého přístupu k Turecku. Nicméně v případě provládního Sabahu se jedná o daleko konkrétnější a ostřejší kritiku. Kromě zmiňované kritiky oportunistického jednání EU, která chce partnera, ale nikoliv rovnocenného člena, patří v Sabahu mezi nejčastěji zmiňované témata dvojí standardy EU v přístupu ke kandidátským zemím. O pokryteckém jednání EU se dočteme například v reakci na prohlášení komisaře pro rozšiřování EU Stefana Füleho, který říká, že všechny kandidátské země bez výjimky musí splnit všechny požadavky a v procesu neexistují žádné zkratky. Jeden z autorů v reakci na toto vyjádření píše: *“(EU) pravděpodobně zapoměla na Bulharsko a Rumunsko. Pokud se toto vyjádření nevztahuje na všechny, ale pouze na Turecko, tak poté je*

251 TARAKTAŞ, Başak. A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries. *Journal of Contemporary European Studies*. 2008. s.256

252 „Çifte standart meselesi...“, Milliyet. „Online: <http://www.milliyet.com.tr/2005/04/29/yazar/kohen.html>; TARAKTAŞ, Başak. A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries. *Journal of Contemporary European Studies*. 2008. ; S. 256

253, „The way to unblock Turkey’s EU path“, Hürriyet Daily News 30.9.2014. Internet 5.9.2015; „Erdoğan’s visit to Europe“, Daily Sabah 24.7.2014. Internet 6.9.2015; „It’s time for the EU to open the energy chapter with Turkey“, Daily Sabah 27.8. Internet 6.9.2015

254, „Should the EU suspend negotiations with Turkey?“, Today’s Zaman 17.5.2014. Internet 9.9.2015; „Turkey: a BRIC on Europe’s backdoor“, Today’s Zaman 17.5.2014. Internet 9.9.2015; „EU lenient on indispensable Turkey“, Today’s Zaman 10.10.2014. Internet 5.9.2015; „Turkey’s EU perspective weaker than ever“, Hürriyet Daily News 13.5.2014. Internet 15.9.2014

*pravdivé*²⁵⁶. Případ Rumunska a především Bulharska zaznívá i v jiných úvodnicích, ve kterých je poukazováno na korupci nebo nedodržování lidských práv. Na rozdíl od Turecka však v případě těchto zemí nebyly tyto skutečnosti překážkou jejich vstupu do EU²⁵⁷.

EU uplatňuje dvojí standardy, podle jejích kritiků, i ve své kritice vnitřních poměrů v Turecku. Turecko je pranýřováno za antidemokratické jednání, ale mnohé státy EU samy nedodržují kupříkladu svobodu slova. Jeden z autorů zmiňuje událost, která se odehrála ve Velké Británii, kde policie požádala blogera, aby se kriticky nevyjadřoval na svých sociálních sítích k jedné z politických stran. Autor zmiňovaného úvodníku nechápe, jak Evropa, která má sama problém s dodržováním lidských práv, může soudit ostatní²⁵⁸.

EU je, mimo kritiku která se přímo vztahuje k Turecku, kritizovaná také pro přebujelost byrokratického systému s nevolenými zástupci se závratnými platy, kteří pouze vydávají jeden zákon za druhým²⁵⁹. Kritizováno je ale i evropské voličstvo, které ve své naivitě přistoupilo na tento bruselský model „za který by se styděla i většina afrických autokratů“²⁶⁰.

Jedním z důvodů proti vstupu Turecka do EU je ve veřejné evropské diskuzi také kulturní rozdílnost Turecka a evropských zemí. Nejčastěji je v této souvislosti zmiňována příslušnost Turků k Islámu. V žádném z deníků ovšem nedochází k vyjádření, že je nutné příslušnost k evropským hodnotám dokazovat. V Sabahu, tzn. silně provládním periodiku, se však setkáváme s názorem, že jedním z důvodů netečnosti EU k členství Turecka je právě křesťanská podstata EU. Mnozí to považují za jednu z hlavních překážek vstupu Turecka do EU²⁶¹. V úvodníku *Konečně se Evropa a Turecko na něčem shodují* je EU popsána jako „křesťanská zednářská lóže“. Jako taková by měla problém, po případném vstupu Turecka do EU, s přijutím alespoň tisícovky muslimských státních úředníků do orgánů EU²⁶². Sabah také upozorňuje, že v evropských myslích stále přetrvává představa o „zlém Turkovi“²⁶³. Zobrazení Evropy jako „křesťanského klubu“, kde není místo pro muslimský stát, je typické pro tradiční turecký islámský euroskepticismus. EU byla v pojetí tradičních

256 „Turkey and the EU, again...“, Daily Sabah 18.3.2014. Internet

257 „Finally Europe and Turkey agree over one thing“, Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015; „How to become a member state of the EU and behave as none?“, Daily Sabah 3.6.2014. Internet 10.9.2015

258 „Why Turkey has so much to learn from Europe on poor governance“, Daily Sabah 22.5.2014. Internet 16.9.2015

259 „Finally Europe and Turkey agree over one thing“, Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015; „Why Turkey has so much to learn from Europe on poor governance“, Daily Sabah 22.5.2014. Internet 16.9.2015

260 „Why Turkey has so much to learn from Europe on poor governance“, Daily Sabah 22.5.2014. Internet 16.9.2015

261 „The EU's Turkey Policies: Promotion of Democracy vs Interventionism“, Daily Sabah 11.3.2014. Internet 16.9.2015; „Finally Europe and Turkey agree over one thing“, Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015; „Europe and Islam: From Pope Innocent XI to German President Gauck“, Daily Sabah 16.5.2014. Internet 15.9.2015

262 „Finally Europe and Turkey agree over one thing“, Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015

263 „Europe and Islam: From Pope Innocent XI to German President Gauck“, Daily Sabah 16.5.2014. Internet 15.9.2015

islamistů²⁶⁴ sponzorována Vatikánem, a proto v ní není místo pro Turky, jako ochránce islámu před „evropskými křižáky.“²⁶⁵ Že se s podobnými názory setkáváme v současnosti v provládním deníku naznačuje, že AKP se začíná stále více profilovat jako strana s islámskými tendencemi. Po svém vzniku se vymezila vůči islámským stranám, ze kterých vzešla, mimo jiné právě proevropským pohledem.

Návrat ke stereotypním pohledům na Evropu je návratem k tradičnímu konzervativnímu nahlížení na EU. Zobrazování Evropy jako „opozičního křesťanského světa“ nepřímou podtrhává muslimskou identitu Turecka. Tato rétorika zapadá do vývoje v Turecku. Podle některých opětovně narůstá úzkostlivá potřeba konzervativním kruhů chránit to, co chápou jako autentickou Turecko-muslimskou identitu před EU a globalizací²⁶⁶. Ani toto však nutně neznamená úplné odmítnutí členství v EU. Z úvodníku spíše vyplývá, že mnozí z provládního konzervativního kruhu chtějí, aby EU uznala výjimečnost Turecka a této skutečnosti přizpůsobila rámec jednání.

Na rozdíl od vstupu Turecka do EU, který je podporován, ať už z jakýchkoliv důvodů, všemi deníky, samotný vztah k EU se značně liší. Dalo by se shrnout, že Hürriyet hodnotí EU spíše kladně, Sabah negativně a v Zamanu sledujeme nejvíce diferencovaný pohled na EU. Vyobrazení EU v novinách má dvě širší roviny. Tou první je kladné hodnocení EU, které vystupuje především v protikladu k současné vládnoucí straně. S tímto se setkáme v denících Hürriyet a Zaman. Vedle toho se však v novinách objevují i euroskeptické hlasy. Především se jedná o provládní deník Sabah, ale objevuje se také na stránkách Zamanu, který jinak hodnotí členství v EU pozitivně. Zde je zřetelný rozdíl, kdy v Sabahu je zpochybňován samotný význam členství a EU jako instituce. Oproti tomu je v Zamanu cítit spíše zklamání z postoje EU vůči Turecku a samotné členství je chápáno pozitivně.

3.4.3. Volby do Evropského parlamentu a J.C. Juncker jako předseda Evropské komise

Na závěr se podívejme na další dvě konkrétní události roku 2014 a jejich reflexi. Jednou z událostí, která má potenciál ovlivnit vzájemné vztahy s EU a pohled na členství Turecka v EU, byly volby do Evropského parlamentu. Evropský parlament je zákonodárný

264 Například strana Millî Selâmet Partisi

265 Hakan Yılmaz, "Turkish Populism and Anti-EU Rhetoric," In: *Perceptions and misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling blocks on the road to accession*, ed. Peter Volten (Groningen: The Centre of European Security Studies, 2009)

266 ALARANTA, Toni. „*Turkey under the AKP: a critical evaluation from the perspective of Turkey's EU negotiations*, FIIA Working Paper, 2015.

orgán EU, který mimo jiné rozhoduje o rozšiřování EU²⁶⁷. Ve volbách do Evropského parlamentu zaznamenaly úspěch extrémně pravicové strany, jako je například strana Národní fronta ve Francii nebo Zlatý úsvit v Řecku. Nejvíce pozornosti této události věnovaly protivládní kruhy, které se snažily odhadnout dopad voleb na Turecko. Autoři se především obávají narůstajícího extremismu v Evropě. Výsledek voleb v současnosti nijak neohrožuje již tak pomalý přístupový proces, ale z dlouhodobého hlediska je nebezpečný. Hrozí, že velké tradiční strany by se mohly přestat vyjadřovat proti extremismu ve strachu ze ztráty voličské přízně²⁶⁸. Výsledek voleb také ukázal nárůst xenofobních nálad ve společnosti. Současný vývoj v Turecku, který jeden z autorů popisuje jako úspěch islámské vlády, která vytváří „volenou diktaturu“²⁶⁹, slouží jako záminka k tvrdší rétorice protiturecky naladěným skupinám, ale zároveň odrazuje i protiturecky naladěné skupiny.

Úvodník *Když jsou výsledky voleb dobré (a když špatné)* se zabývá reakcí premiéra Erdoğana na výsledky evropských voleb. Erdoğan měl vyjádřit obavy z výsledku, který ukázal podporu extremistickým politickým uskupením v Evropě. Uvedl také, že členství Turecka v EU by mohlo sloužit jako protilek na rasismus a antisemitismus, který v Evropě panuje. Tyto výroky se autorovi zdají směšné a podivuje se nad tím, jak může Erdoğan kritizovat něco, co mu v jeho vlastní zemi nevadí. V úvodníku jsou dále uvedeny výsledky průzkumu, které ukazují, že turecká společnost je sama xenofobní²⁷⁰.

S volbami do Evropského parlamentu úzce souvisí další událost, a to volba předsedy Evropské komise²⁷¹. Evropská komise představuje moc výkonnou. Mimo jiné reprezentuje EU v zahraničí a předseda komise zastává důležitou roli v určování politického směru²⁷². V roce 2014 byl jako předseda Evropské komise zvolen Jean-Claude Juncker. Protivládní kruhy si všímají především nezájmu evropského komisaře o otázku členství Turecka. Je zmíněn projev Junckera na schůzi Strany Zelených, kde z celkových dvou a půl hodiny mluvil pouze 3 minuty na téma rozšiřování EU. Na adresu Turecka měl Juncker říct pouze to, že Turecko je daleko vstupu do EU. „*Vláda, která zakáže Twitter, je očividně vzdálena vstupu do EU*“²⁷³. Dále je zmíněn první dopis Junckera adresovaný evropským komisařům, ve kterém nastiňuje záměry pro budoucí politiku. Juncker se chce zaměřit především na vnitroeurovskou politiku

267 Online: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_cs.htm

268 „Turkey's AKP chose the losers in the Euro Parliament“, Hürriyet Daily News 29.5.2014. Internet 10.9.2015

269 „Europe vote and Turkey“, Hürriyet Daily News 28.5.2014. Internet 15.9.2015

270 „When the ballot box is good (and when it's bad)“, Hürriyet Daily News 4.6.2014. Internet 10.9.2015

271 Je to právě Evropský parlament, který volí předsedu Evropské komise a schvaluje složení Komise.

272 Více na webových stránkách Evropské Unie: http://ec.europa.eu/about/working-as-college/index_cs.htm

273 „Erdoğan's government is not ready for EU membership“, Today's Zaman 16.6.2014. Internet 10.9.2015

a konsolidovat stávající poměry. V dopise uvádí, že během jeho mandátu nedojde k dalšímu rozšiřování, a že komisaři budou pouze pokračovat v jednání s balkánskými kandidátskými zeměmi.

V reakci na tyto události se setkáváme s dvěma podobami obav. Přestože je nereálné, aby EU zcela opomíjela Turecko, Junckerův oficiální postoj bude v první řadě špatným signálem pro tureckou společnost a ty, kteří se snaží o nastolení demokracie v zemi²⁷⁴. Protivládni autoři dále varují, že se provládní kruhy budou snažit zdůraznit protiturecký postoj Junckera a tím celé Evropy. Kritika ze strany Junckera je však podle nich namístě a neznamená, že je Juncker proti Turecku, ale že je pouze proti současné turecké vládě²⁷⁵.

274 „EU head Juncker gives no mission statement for Turkey“, Hürriyet Daily News 18.9.2014. Internet 10.9.2015

275 „Erdoğan’s government is not ready for EU membership“, Today’s Zaman 16.6.2014. Internet 10.9.2015

4. Závěr

Ve své práci jsem se snažila zmapovat rozdílné názory v Turecké společnosti na téma vstupu Turecka do EU a to včetně stručného exkurzu do historie vzájemných vztahu Turecka a Evropy. Analýza deníků, které patří k Turecku k těm nejčtenějším a tudíž mají značný vliv na veřejné mínění, ukázala především rozdíl mezi provládními a protivládními kruhy. V žádném ze zkoumaných úvodníků nebylo přímo řečeno, že by se Turecko mělo vzdát své kandidatury. Přesto se názory na členství a samotnou EU v jednotlivých novinách a úvodnicích značně liší.

Protivládní skupiny doufají, že nastartování přístupových jednání by mohlo zemi vyvést ze zhoršující se regionální situace. Kritici vlády AKP se obávají ekonomického úpadku země a zabředávání do krize na Blízkém východě. Turecko má dlouholetou zkušenost s bezpečnostní a ekonomickou spoluprací ve vztahu k NATO, Západu a EU. Ve chvíli ohrožení ze strany svých východním sousedů se zdá být toto tradiční partnerství opět lákavé. Členství v EU by tak znamenalo ekonomickou a politickou oporu.

Pro provládní kruhy má EU hlavně ekonomický význam. V analyzovaných úvodnicích je podpora vstupu Turecka poněkud zakrývána, protože v obecné rovině jsou provládní kruhy ty nejkritičtější vůči EU. Přestože nejsou proti vstupu, je pro ně členství podmíněné změněným přístupem EU k Turecku. Jelikož je vstup Turecka v zájmu samotné EU, nesmí překážet jeho zájmům. Turecko si může vybírat zahraniční partnery a nebude respektovat někoho, kdo jej bude kritizovat. Důležitost Turecka a jeho nezávislost na EU je v závěru roku ještě podtržena navázanou spoluprací s Ruskem. Na této spolupráci se také ukazuje, že Turecko hledá především ekonomické partnery, jelikož v jiných oblastech jej s Ruskem rozděluje mnoho důležitých bodů.

Strategickou důležitost Turecka si však uvědomují i protivládní kruhy. Pro ně však z toho plyne něco zcela jiného. Nejčastěji zaznívající obavou je, že rostoucí důležitost Turecka v otázkách bezpečnosti povede k tomu, že Evropa se již nebude zasazovat o demokratizační proces v Turecku. Turecko se pro ní postupně stane partnerem, se kterým bude muset spolupracovat.

S výše uvedeným je spojená stále převládající nedůvěra k EU a euroskepticismus. S nejzřetelnějšími projevy euroskepticismu se setkáváme v provládních úvodnicích. EU je vyčítán její nespravedlivý přístup k Turecku a vytváření překážek na cestě Turecka do Evropy. Setkáváme se i s vyobrazením Evropy jako „křesťanského klubu“, který nepřipustí členství

muslimské země. Tento argument byl příznačný pro tradiční muslimské politické strany. V Turecku je typická celková neobeznámenost s EU a neustálé omílání těchto témat jen umocňuje nedůvěru v okolní země/Západ. Je obtížné uvěřit závazku vlády usilovat o členství v EU, když se v provládním periodiku autoři drží těchto stereotypních témat. S kritickým pohledem na EU se však setkáváme i v protivládních kruzích. V tomto případě se však spíše jedná o jakýsi pesimismus vůči EU spojený z velké části s obavou, že EU dá přednost svým vlastním zájmům.

Pro nárůst podpory členství v roce 2014 je těžké stanovit jediný důvod. Protivládní kruhy se kriticky vyjadřují ke všem oblastem, které jsem stanovila jako stěžejní v otázce členství. I kvůli provázanosti všech témat se tudíž nejspíše bude jednat o kombinaci všech tří faktorů. Zahraniční politika soustředěná na východní sousedy, kteří se ale v posledních letech ocitli ve složitém konfliktu, má dopad jak na bezpečnostní tak ekonomickou stabilitu země. Protivládní kruhy se obávají negativních důsledků na Turecko a potažmo na sebe samé. Současná vláda nejenže podřívá demokratické reformy, ale svojí politikou posouvá zemi právě do regionu Blízkého východu.

Během své historie zaznamenal vztah Turecka s EU mnoho výkyvů, nikdy se však zcela nepřerušil. To svědčí o tom, že Turecko a EU jsou pro sebe navzájem důležitými partnery. Při dnešním vývoji by se dalo argumentovat, že vzájemná potřeba dokonce ještě sílí. V současném globalizovaném a široce provázaném světě mohou státy jen těžko ignorovat, co se děje na Blízkém východě. Turecko může skutečně sehrát roli prostředníka mezi Evropou a regionem Blízkého východu. Zároveň v současné krizi není v zájmu Evropy, aby se tento konflikt přelil i do Turecka. Právě proto by se EU měla intenzivně zabývat situací v Turecku a reflektovat hlasy ozývající se z jeho společnosti.

Odhadnout, jak se budou vyvíjet vzájemné vztahy, je značně nelehké. Samotné členství Turecka v EU je v současné době upozaděno jinými problémy Unie. Nicméně by se nemělo zapomínat, že přičleňovací proces může mít velmi pozitivní vliv na dodržování demokratických principů a lidských práv a svobod v Turecku. Nárůst autoritářské vlády v Turecku rozhodně není v zájmu Evropy, a EU by měla navázat na svůj dřívější celospolečenský pozitivní vliv na Turecko a pokusit se obnovit stagnující přístupová jednání.

5. Seznam literatury

Prameny:

Hürriyet:

Sağlam, Erdal, "The EU anchor needs to be strengthened but...", Hürriyet Daily News 15.1.2014. Internet. 5.9.2015

Yınanç, Barçın, "Erdoğan's visit to Brussels: an exercise for damage control", Hürriyet Daily News 16.1.2014. Internet 15.9.2015

Sak, Güven, "Why Turkey is so predominantly urban, male and western", Hürriyet Daily News 18.1.2014. Internet 10.9.2015

Yetkin, Murat, "Neither Erdoğan nor EU the same after five years", Hürriyet Daily News 20.1.2014. Internet 16.9.2015

Yınanç, Barçın, "Turkish PM Erdoğan's gamble in Brussels", Hürriyet Daily News 21.1.2014. Internet 6.9.2014

Yetkin, Murat, "Erdoğan got the EU message on judiciary", Hürriyet Daily News 25.1.2014. Internet 15.9.2015

Yetkin, Murat, "Better to keep Turkey closer to Europe", Hürriyet Daily News 28.1.2014. Internet 9.9.2015

Demirtaş, Serkan, "Reconcile with the EU, fight against TÜSİAD?", Hürriyet Daily News 29.1.2014. Internet 15.9.2105

Yınanç, Barçın, "Why we should be optimistic about Turkey's future", Hürriyet Daily News 13.2.2014. Internet 15:9.2015

Yınanç, Barçın, "What should the EU do about Turkey?", Hürriyet Daily News 25.3.2014. Internet 10.9.2015

Akyol, Taha, "My congratulations to the AK Party", Hürriyet Daily News 3.4.2014. Internet 10.9.2015

Yınanç, Barçın, "Keeping the EU's economic anchor still crucial for Turkey", Hürriyet Daily News 10.4.2014. Internet 5.9.2015

Yetkin, Murat, "Is Turkish democracy not mature enough for the EU?", Hürriyet Daily News 15.4.2014. Internet 10.9.2015

Kanlı, Yusuf, "Fixing Turkey's image", Hürriyet Daily News 16.4.2014. Internet 15.9.2015

Sak, Güven, "EU still means hope in Turkish", Hürriyet Daily News 19.4.2014. Internet

10.9.2014

SEDAT, ERGIN, "New perception in the West: Turkey is distancing itself from European values", Hürriyet Daily News 19.4.2014. Internet 15.9.2015

Kanlı, Yusuf, "The sheikhdom of fear", Hürriyet Daily News 28.4.2014. Internet 15.9.2015

"Turkey's democratic deficit high on German president's agenda", Hürriyet Daily News 29.4.2014. Internet 9.9.2015

Yetkin, Murat, "Gauck updated EU outlook on Turkey", Hürriyet Daily News 29.4.2014. Internet 10.9.2015

Yılmaz, Mehmet, "Would they take Erdoğan seriously?", Hürriyet Daily News 1.5.2014. Internet 9.9.2015

Yınanç, Barçın, "Turkey's ministers to review reforms on 'EU day'", Hürriyet Daily News 8.5.2014. Internet 16.9.2015

Deliveli, Emre, "If only Tayyip would say 'Eureka! Europa Europa'", Hürriyet Daily News 12.5.2014. Internet 16.9.2015

İdiz, Semih, "Turkey's EU perspective weaker than ever", Hürriyet Daily News 13.5.2014. Internet 15.9.2014

Yetkin, Murat, "Erdoğan at home, Erdoğan in the world", Hürriyet Daily News 24.5.2014. Internet 16.9.2015

Yetkin, Murat, "No longer 'Old Turkey,' but no longer 'Old Europe' either", Hürriyet Daily News 27.5.2014. Internet 15.9.2015

, "Europe vote and Turkey", Hürriyet Daily News 28.5.2014. Internet 15.9.2015

Yınanç, Barçın, "Turkey's AKP chose the losers in the Euro Parliament", Hürriyet Daily News 29.5.2014. Internet 10.9.2015

Yetkin, Murat, "Has 'the West' crossed out Erdoğan's name?", Hürriyet Daily News 31.5.2014. Internet 15.9.2015

Bekdil, Burak, "When the ballot box is good (and when it's bad)", Hürriyet Daily News 4.6.2014. Internet 10.9.2015

Demirtaş, Serkan, "Davutoğlu building his A-team for 2023 project", Hürriyet Daily News 27.8.2014. Internet 10.9.2015

Özkök, Ertuğrul, "Turkey faces the West again", Hürriyet Daily News 12.9.2014. Internet 15.9.2015

Kanlı, Yusuf, "In the West we trust...", Hürriyet Daily News 12.9.2014. Internet 15.9.2015

Yınanç, Barçın, "EU head Juncker gives no mission statement for Turkey", Hürriyet Daily News 18.9.2014. Internet 10.9.2015

İdiz, Semih, "The way to unblock Turkey's EU path", Hürriyet Daily News 30.9.2014. Internet 5.9.2015

Yetkin, Murat, "I am afraid of the word 'stability'", Hürriyet Daily News 4.10.2014. Internet 9.9.2015

Aydın, Mustafa, "Reviving Turkey's EU Dream", Hürriyet Daily News 9.10.2014. Internet 15.9.2015

Yetkin, Murat, "Looking for 'worst European practice' in rights", Hürriyet Daily News 17.10.2014. Internet 16.9.2015

Özyurt, Ahu, "Europe's poker over Turkey", Hürriyet Daily News 17.10.2014. Internet 9.9.2015

Yetkin, Murat, "Are Turkey-European Union relations incurable?", Hürriyet Daily News 21.11.2014. Internet 10.9.2015

"Turkey, the EU and the Middle East", Hürriyet Daily News 9.12.2014. Internet 15.9.2015

İdiz, Semih, "A new blow to democracy and press freedom", Hürriyet Daily News 16.12.2014. Internet 15.9.2015

Demirtaş, Serkan, "Erdoğan has no right to deprive Turkish people of EU membership", Hürriyet 17.12.2014. Internet 10.9.2015

Yetkin, Murat, "Erdoğan: Best buddy of Putin and ally of Obama?", Hürriyet Daily News 20.12.2014. Internet 10.9.2015

Yinanç, Barçın, "EU likes Kurds, moderate Islamists and leftists but not Kemalists?", Hürriyet Daily News 23.12.2014. Internet

SABAH

Gönen, Emre, "Turkey and the EU, quo vadimus?", Daily Sabah 24.2.2014. Internet 16.9.2015

Inat, Kemal, "The EU's Turkey Policies: Promotion of Democracy vs Interventionism", Daily Sabah 11.3.2014. Internet 16.9.2015

Gönen, Emre, "Turkey and the EU, again...", Daily Sabah 18.3.2014. Internet

Altınok, Melih, "European Union surprises its Turkish supporters", Daily Sabah 26.3.2015. Internet 15.9.2015

Jay, Martin, "Finally Europe and Turkey agree over one thing", Daily Sabah 30.4.2014. Internet 10.9.2015

Erbaş, Baha, "Europe and Islam: From Pope Innocent XI to German President Gauck", Daily Sabah 16.5.2014. Internet 15.9.2015

Kalın, Ibrahim, "Did reforms stop in Turkey?", Daily Sabah 20.5.2014. Internet 16.9.2015

Babaoğlu, Hasmət, "Erdoğan's Germany visit: A landmark in Turkey-EU relations", Daily Sabah 23.5.2014. Internet 16.9.2015

Jay, Martin, "Why Turkey has so much to learn from Europe on poor governance", Daily Sabah 22.5.2014. Internet 16.9.2015

Can, Osman, "European Parliament elections and Turkey", Daily Sabah 27.5.2014. Internet 16.9.2015

Gümüştəkin, Tulu, "European politics in shambles", Daily Sabah 29.5.2014. Internet 15.9.2015

Gönen, Emre, "How to become a member state of the EU and behave as none?", Daily Sabah 3.6.2014. Internet 10.9.2015

Gümüştəkin, Tulu, "Hard times in the Middle East both for EU and Turkey", Daily Sabah 21.6.2014. Internet 15.9.2015

Esayan, Markar, "A Turkish man in Europe", Daily Sabah 24.6.2014. Internet 10.9.2015

Gümüştəkin, Tulu, "Islamophobia in Europe", Daily Sabah 4.7.2014. Internet 15.9.2015

Ertem, Cemil, "EU's two alternatives and Erdoğan's presidential candidacy", Daily Sabah 5.7.2014. Internet 15.9.2015

Gümüştəkin, Tulu, "EU and Turkey under Juncker's presidency", Daily Sabah 5.7.2014. Internet 15.9.2015

Kalın, Ibrahim, "Erdoğan's visit to Europe", Daily Sabah 24.7.2014. Internet 6.9.2015

Mahcupyan, Etyen, "If this is Europe, then we are not Europeans", Daily Sabah 1.8.2014. Internet 15.9.2015

Kopar, Rahmi, "It's time for the EU to open the energy chapter with Turkey", Daily Sabah 27.8. Internet 6.9.2015

Ertem, Cemil, "New Turkey" means new union and peace", Daily Sabah 29.8.2014. Internet 15.9.2015

Yılmaz, Emre, "Time for revitalizing EU-Turkey relations", Daily Sabah 2.9.2014. Internet 9.9.2015

Gümüştəkin, Tulu, "European Union and Turkey, time and again", Daily Sabah 4.9.2014. Internet 15.9.2015

Ertem, Cemil, "NATO Summit and the EU's preference: Warfare or welfare state", Daily Sabah 5.9.2015. Internet 15.9.2015

Gönen, Emre, "No EU today: our motivation has gone away", Daily Sabah 10.9.2014. Internet 15.9.2015

Ertem, Cemil, "The EU will be reborn with Turkey", Daily Sabah 10.9.2014. Internet 15.9.2015

Mahcupyan, Etyen, "Turkey and the EU integration", Daily Sabah 10.10.2014. Internet 20.9.2015

Ertem, Cemil, "New commonwealth", Daily Sabah 22.11.2014. Internet 16.9.2015

Ozan, Ceyhun, "Gülenists in the corridors of EU Parliament", Daily Sabah 25.11.2014. Internet 10.9.2015

Ertem, Cemil, "Turkey's influence should be boosted to overcome crisis", Daily Sabah 26.11.2014. Internet 15.9.2015

Ceyhun, Ozan, "The pope and Putin in Turkey", Daily Sabah 3.12.2014. Internet 15.9.2015

Ünay, Sadık, "Putin's visit and the new energy chessboard", Daily Sabah 6.12.2014. Internet 16.9.2015

Yalınkılıçlı, Esref, "A tale of becoming an energy hub in Eurasia: Russian-Turkish cooperation on the South Stream", Daily Sabah 7.12.2014. Internet 15.9.2015

Cevik, Ilnur, "Putin and Erdoğan, the odd couple facing the West", Daily Sabah 9.12.2014. Internet 15.9.2015

Can, Osman, "Eurocentric perspective has many problems", Daily Sabah 10.12.2014. Internet 16.9.2015

Ceyhun, Özcan, "EU, EP and new Turkey", Daily Sabah 17.12.2014. Internet 15.9.2015

Gümüştekin, Tulu, "A crisis between Turkey and the EU", Daily Sabah 20.12.2014. Internet 16.9.2015

Duran, Burhanettin, "Critical integration into the EU", Daily Sabah 21.12.2014. Internet 15.9.2015

Gönen, Emre, "Is the skirmish between Turkey and the EU serious?", Daily Sabah 23.12.2014. Internet 18.9.2015

Esayan, Markat, "Turkey and rising racism in the EU", Daily Sabah 23.12.2014. Internet 16.9.2015

Ceyhun, Ozan, "Rise of Islamophobia in EU raises concerns", Daily Sabah 23.12.2014. Internet 16.9.2015

Altınok, Melih, "Are European politicians aware of what they are defending?", Daily Sabah. Internet 10.9.2015

Esayan, Markar, "Turkey theses for European politicians", Daily Sabah 26.12.2014. Internet 15.9.2015

ZAMAN

Paul, Amanda, "Erdoğan and the EU: a love affair turned sour", Today's Zaman 14.1.2014. Internet 6.9.2015

Dağı, İhsan, "Does Erdoğan want EU membership?", Today's Zaman 19.12.2014. Internet 6.9.2015

Baydar, Yavuz, "Turkey-EU: Any way out now?", Today's Zaman 21.1.2014. Internet 5.9.2015

Hilal Aygün, Günay, "Has Erdoğan convinced EU of the existence of a 'parallel state'?", Today's Zaman 24.1.2014. Internet 6.9.2015

Kemal, Lale, "EU to wait before taking action", Today's Zaman 23.1.2014. Internet 10.9.2015

Ergil, Doüü, "The bleak visit to Brussels", Today's Zaman 25.10.2014. Internet 15.9.2015

Junrgens, Klaus, "EU candidate country's love-hate relationship with Brussels", Today's Zaman 26.1.2014. Internet 12.9.2015

Baydar, Yavuz, "Hollande's homework: unblocking EU chapters 17, 23 and 24", Today's Zaman 28.1.2014. Internet 6.9.2015

Dedeoğlu, Beril, "Re-defining cooperation in the Mediterranean", Today's Zaman 31.12.2014. Internet 6.9.2015

Baydar, Yavuz, "Time for Merkel and Hollande to jointly act on EU chapters #23-24", Today's Zaman 4.2.2014. Internet 6.9.2015

Esayan, Markar, "Will Europe understand Turkey?", Today's Zaman 7.2.2014. Internet 5.9.2015

Dedeoğlu, Beril, "An interesting debate in the European Parliament", Today's Zaman 14.2.2014. Internet 6.9.2015

Dedeoğlu, Beril, "Eurobarometer data", Today's Zaman 18.2.2014. Internet 6.9.2015

Legendijk, Joost, "Torn between necessity and identity", Today's Zaman 22.2.2014. Internet 6.9.2015

Alpay, Şahin, "The view from Brussels", Today's Zaman 23.2014. Internet 10.9.2015

Dedeoğlu, Beril, "President Gül in Denmark", Today's Zaman 21.3.2014. Internet

Bacık, Gökhan, „What does the West mean to do in Turkey?“, Today's Zaman 6.4.2014. Internet 10.9.2015

Paul, Amanda, "Ankara cannot pull the wool over EU's eyes", Today's Zaman 12.4.2014. Internet 15.9.2015

Yılmaz, İhsan, "Erdoğan 'vs.' the US?", Today's Zaman 16.4.2014. Internet 6.9.2015

Dedeoğlu, Beril, "The German president's visit", Today's Zaman 2.5.2014. Internet 12.9.2015

Dedeoğlu, Beril, "Europe Day? What's that?", Today's Zaman 9.5.2014. Internet 5.9.2015

Legendijk, Joost, "Should the EU suspend negotiations with Turkey?", Today's Zaman 10.5.2014. Internet 9.9.2015

Yurttagül, Ali, "Gauck, Germany and the EU process", Today's Zaman 10.5.2014. Internet 15.9.2015

Baydar, Yavuz, "Schengen visa absurdities", Today's Zaman 13.5.2014. Internet 15.9.2015

Paul, Amanda, "Turkey: a BRIC on Europe's backdoor", Today's Zaman 17.5.2014. Internet 9.9.2015

Bozkurt, Abdullah, "EU's Füle duped by Erdoğan's Turkey", Today's Zaman 19.5.2014. Internet 15.9.2015

Hilal Aygün, Günay, "Turkey's EU accession no longer on the horizon", Today's Zaman 27.5.2014. Internet 15.9.2015

Bacık, Gökhan, "Turkey and the West: the era of the selected agenda", Today's Zaman 8.6.2014. Internet 15.9.2015

Yurttagül, Ali, "Erdoğan's government is not ready for EU membership", Today's Zaman 16.6.2014. Internet 10.9.2015

Alpay, Şahin, "Have allies encouraged Turkey to be a model?", Today's Zaman 22.6.2014. Internet 15.9.2015

Paul, Amanda, "Turkey, democracy and the EU", Today's Zaman 27.7.2014. Internet 6.9.2015

Taşpınar, Ömer, "Turkey-EU relations: still relevant?", Today's Zaman. Internet 6.9.2015

Yurttagül, Ali, "Neither a model, nor a source of inspiration", Today's Zaman 6.8.2014. Internet 6.9.2015

Legendijk, Joost, "Turkey's double standards on Russia", Today's Zaman 19.8.2014. Internet 6.9.2015

Kemal, Lale, "Turkey's waning influence in the Middle East", Today's Zaman 21.8.2014. Internet 6.9.2015

Legendijk, Joost, "Turkey and EU: Practice what you preach", Today's Zaman 2.9.2014. Internet 6.9.2015

Yılmaz, İhsan, "AKP's new tactic towards the EU", Today's Zaman 3.9.2014. Internet 10.9.2014

Kanbolat, Hasan, "Turks turn to Europe again", Today's Zaman 11.9.2014. Internet 6.9.2015

Paul, Amanda, "Turkey-EU relations: time for a new vision?", Today's Zaman 13.9.2014.

Internet 6.9.2015

Paul, Amanda, "Turkey is happy to fill Russian shelves", Today's Zaman 16.9.2014. Internet 6.9.2015

Aktar, Cengiz, "A decade on, the state of EU affairs", Today's Zaman 24.9.2014. Internet 16.9.2015

Yurttagül, Ali, "Corruption biggest problem in EU process", Today's Zaman 24.9.2014. Internet 6.9.2015

Kımıklioğlu, Suat, "How has Turkey transformed into a Middle Eastern country?", Today's Zaman 9.10.2014. Internet 15.9.2015

Legendijk, Joost, "EU lenient on indispensable Turkey", Today's Zaman 10.10.2014. Internet 5.9.2015

Yurttagül, Ali, "No EU bid for AKP", Today's Zaman 19.10.2014. Internet 6.9.2015

, "A surprising proposal by Minister Bozok", Today's Zaman 13.10.2014. Internet 6.9.2015

Gürsel, Seyfettin, "Turkey's greatest service to the Muslim world", Today's Zaman 10.10.2014. Internet 15.9.2015

Jurgens, Klaus, "Does EU accession need a fixed date?", Today's Zaman 29.11.2014. Internet 6.9.2015

Kanbolat, Hasan, "Turkey's role as Central Asia turns towards the West", Today's Zaman 8.12.2014. Internet 6.9.2015

Paul, Amanda, "EU and Turkey: time for a new roadmap", Today's Zaman 6.12.2014. Internet 5.9.2015

"10 years ago", Today's Zaman 12.12.2014. Internet 6.9.2015

Yurttagül, Ali, "When the US, the EU, and the others are made uncomfortable", Today's Zaman 17.12.2014. Internet 15.9.2015

Legendijk, Joost, "What to do and what not to do now", Today's Zaman 16.12.2014. Internet 6.9.2015

Yakış, Yaşar, "Putin's visit to Turkey (II)", Today's Zaman 17.12.2014. Internet 6.9.2015

Legendijk, Joost, "Turkey and the EU: neither with nor without each other", Today's Zaman 19.12.2014. Internet 6.9.2015

Keneş, Bülent, "Bigger picture", Today's Zaman 21.12.2014. Internet 6.9.2015

Yurttagül, Ali, "A decade of the EU membership process", Today's Zaman 21.12.2014. Internet 6.9.2015

, "Putin's European geese, and press freedom in Turkey", Today's Zaman 21.12.2014. Internet

6.9.2015

Kemal, Lale, "EU will not be the first to pull the plug", Today's Zaman 22.12.2014. Internet 6.9.2015

Legendijk, Joost, "Running hot and cold", Today's Zaman 23.12.2014. Internet 6.9.2015

Paul, Amanda, "Dealing with Ankara becomes increasingly challenging", Today's Zaman 23.12.2014. Internet 6.9.2015

Bacık, Gökhan, "Why doesn't Erdoğan care about the EU?", Today's Zaman. Internet 6.9.2015

Sekundární literatura:

ABUSARA, Adel. "Public Opinion in Turkey on EU Accession –An (Un)desirable Marriage?". Western Balkans Security Observer, Vol. 17 (April-June 2010), pp. 77-87

AKTURK Sener. "A Realist Reassessment of Turkish-Russian Relations, 2002-2012: From the Peak to the Dip?", Caspian Strategy Institute. 2013

ALARANTA, Toni. „Turkey under the AKP: a critical evaluation from the perspective of Turkey's EU negotiations“. FIIA Working Paper, 2015.

ALESSANDRI, Emiliano. „Turkey's future reforms and the European Union“, *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 10, No.1, Spring 2012

ALTUNISIK, Meliha Benli. The AKP's Middle East Policy: Amids Domestic and Regional Challenges. In: Valeria Talbot (ed.), *The Uncertain Path of the 'New Turkey'*, Milano, Istituto per gli studi di politica internazionale (ISPI), 2015

ANSAN, Nilgün a ERALP, Atila. „*The State of Turkey-EU Negotiations*“. IEMed, Barcelona. 2010

AVCI, Gamze. „*The Justice and Development Party and the EU: Political pragmatism in a changing environment*“. *South European Society and Politics*, 16(3), 409-421. 2011.

AYDIN, Mustafa. "The Determinants of Turkish Foreign Policy and Turkey's European Vocation", *The Review of International Affairs*, Vol. 3, No. 1, 2003, pp.197-222

BARDAKÇI, Mehmet. „*Turkish Parties' Positions Towards the EU: Between Europhilia and Europhobia*“. *Romanian Journal of European Studies* 10/4, 26-41, 2010.

ÇAKIR, Armağan Emre (ed.). *Fifty years of EU-Turkey relations: a Sisyphean story*. 1st pub. London: Routledge, 2011, xviii, 186 s. Routledge advances in European politics, 69. ISBN 9780415579636.

ÇARKOĞLU, Ali (Ed.) a RUBIN, Barry (Ed.). *Turkey and the European Union domestic politics, economic integration, and international dynamics*. London: Frank Cass, 2003. ISBN 0203011481.

DAGDEVERENIS, Dimitrios. „*Turkey's EU Accession Process 2005-2014 and the EU Conditionality*“. Bridging Europe, Athens, 2014.

DEMIRTAŞ, Birgül. „*Turkish-Syrian Relations: From Friend “Esad” to Enemy “Esed”*“. Middle East Policy, Vol. 20, No. 1, Pp. 111. 2013.

ELMAN, Pinar. „*Capitalising on Turkey's Slight Shift towards the EU*“. PISM Bulletin, no. 132, 24 November 2014.

ERALP, Nilgün Arisan, WALKER, Joshua. „*Eu Membership For, and Endless Negotiations?*“. AICGSGERMAN-AMERICAN ISSUES, 2014.

EYLEMER, Sedef a TAŞ, İlkey. „*Pro-EU and Eurosceptic Circles in Turkey*“. *Journal of Communist Studies and Transition Politics* [online]. 2007, 23(4): 561-577. DOI: 10.1080/13523270701674657. ISSN 1352-3279.

GÖKSEL, Diba Nigar. „*Turkey's Turn Towards the EU: Superficial or Real*“. GMF. 2014.

GRIFFITHS, Richard T (ed.) a Durmus ÖZDEMİR (ed.). *Turkey and the EU enlargement: processes of incorporation*. 1st ed. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press, 2004, viii, 239 s. ISBN 975-6176-01-6.

CHIRIATTI, ALLESIA. „*Turkish ‘Zero Problems’ Between Failure and Success*“. University for Foreigners of Perugia & Federico Donelli, University of Genoa.2015.

CHRISLETT, William. *Turkey's 10 years of EU accession negotiations: no end in sight*, Royal Institute Elcano, 2015.

KALIN, Ibrahim. „*Soft Power and Public Diplomacy in Turkey*“. PERCEPTIONS, Autumn 2011, Volume XVI, Number 3, pp. 5-23.

KIBAROĞLU, Mustafa: „*What Went Wrong with the ‘Zero Problems with Neighbors’ Doctrine?*“. Turkish Policy Quarterly, Vol. 34, No. 2. s.87

KİRİŞCİ, Kemal. 2014. „*Will the readmission agreement bring the EU and Turkey together or pull them apart?*“ Centre for European Policy Studies. CEPS Commentary. 4 February 2014.

KİRİŞCİ, Kemal a Neslihan KAPTANOĞLU. The Politics of Trade and Turkish Foreign Policy. *Middle Eastern Studies* [online]. 2011, 47(5): 705-724 [cit. 2015-12-23]. DOI: 10.1080/00263206.2011.613226. ISSN 0026-3206.

LARRABEE, F a Ian O LESSER. „*Turkish foreign policy in an age of uncertainty*“. Santa Monica, CA: Rand, 2002, xxi, 218 p.

LESSER, Ian O. „*Beyond suspicion: rethinking US-Turkish relations*“. Washington, DC: Woodrow Wilson International Center for Scholars, Southeast Europe Project, 2007, 96 p.

ISBN 1933549203.

MAKOVSKY, Alan a Sabri SAYARI. „*Turkey's new world: changing dynamics in Turkish foreign policy*“. Washington, DC: Washington Institute for Near East Policy, 2000, xii, 234 p. ISBN 0944029434.

MORELLI, Vincent. „*European Union Enlargement: A status report on Turkey's accession negotiations*“. CRS Report Report for Congress, RS22517, 9 September 2011

OĞUZLU, Tarik. Soft power in Turkish foreign policy. *Australian Journal of International Affairs* [online]. 2007, **61**(1): 81-97 [cit. 2015-12-26]. DOI: 10.1080/10357710601142518. ISSN 1035-7718.

ÖKTEM, Kerem, Ayşe KADIOĞLU a Mehmet KARLI. *Another empire?: a decade of Turkey's foreign policy under the Justice and Development Party*. 1st ed. İstanbul: South East European Studies at Oxford (SEESOX), 2012, 309 p. İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, 382. ISBN 6053992364.

ÖKTEM, Kerem. „*Turkey since 1989: Angry nation*“. London: Zed Books, 2011, xxv, 213 s. Global history of the present. ISBN 978-1-84813-210-8.

ÖNIŞ, Ziya. „*Contesting for the „Center“: Domestic Politics, Identity Conflicts and the Controversy over EU Membership in Turkey*“. Working Paper No. 2 İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi European Institute. 2010.

ÖNIŞ, Ziya a YILMAY, Şuhnaz. „*Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during the AKP Era*“ç *Turkish Studies*, Vol. 10, No. 1, pp. 7-24.

ÖNIŞ, Ziya a YILMAY, Şuhnaz., „*The Turkey-EU-US Triangle in Perspective: Transformation or Continuity?*“. *Middle East Journal* 59 (2005), 2: 265-85

TOCCI, Nathalie. „*Turkey and the European Union, A Journey in the Unknown*“. Brookings, Turkey Project Policy Paper N. 5, Novembre 2014

TOCCI, Nathalie. „*Europeanization in Turkey: Trigger or Anchor for Reform?*“ *South European Society and Politics* 10, no. 1 (2005): 73-83.

PIERINI, Marc a ULGEN, Sinan. „*A moment of opportunity in the EU-Turkey Relationship, Carnegie Europe*“, Carnegie Europe, December 2014.

SZYMAŃSKI, Adam. „*Turkish Foreign Policy in 2007-2009: Continuity or Change?*“, in: *The Polish Quarterly of International Affairs*, Vol. 19, Nr. 2, 2009. S. 10-43.

SZYMAŃSKI, Adam (Ed.) [TRANSL. FROM POL. BY ELŻBIETA GOŁĘBIEWSKA ET AL.] a THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS. *Turkey and Europe: challenges and opportunities*. Warsaw: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2012. ISBN 9788362453306.

ŞENYUVA, Özgehan. „*Turkish Public Opinion and European Union Membership: The state*

of *The Art in Public Opinion Studies in Turkey*.”, *Perceptions*, vol XI. Spring. 2006

ULGEN, Sinan. “Avoiding A Divorce A Virtual EU Membership for Turkey”.
The Carnegie Papers. December, 2012.

TARAKTAŞ, Başak. „*A Comparative Approach to Euroscepticism in Turkey and Eastern European Countries*“. *Journal of Contemporary European Studies*. 2008, **16**(2): 249-266 [cit. 2015-12-23]. DOI: 10.1080/14782800802309987. ISSN 1478-2804.

YILMAZ, Hakan. "*Turkish Populism and Anti-EU Rhetoric*" In. *Perceptions and misperceptions in the EU and Turkey: Stumbling blocks on the road to accession*, ed. Peter Volten (Groningen: The Centre of European Security Studies, 2009)

Internetové zdroje:

„A challenge to Erdogan's rule“, *The Economist*, 17.12.2013,
<http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2013/12/turkish-politics>

ÖNIŞ, Ziya a . YILMAZ, Şuhnaz. “*Turkey and Russia in a Shifting global Order: Co-operation, Conflict and Asymmetric Interdependence in a Turbulent Region*” Online:
https://www.academia.edu/18007442/Ziya_%C3%96ni%C5%9F_and_%C5%9Euhnaz_Y%C4%B1lmaz_Turkey_and_Russia_in_a_Shifting_Global_Order_Co-operation_Conflict_and_Asymmetric_Interdependence_in_a_Turbulent_Region

EUROBAROMETR Online: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm
http://europa.eu/about-eu/countries/joining-eu/index_cs.htm

KEFALOGIANNIS, Manolis. „*Turkey accused of 'exploiting' EU-Russia trade embargo*“, *The Parliament Magazine*, 9.9.2014,
<https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/opinion/turkey-accused-exploiting-eu-russia-trade-embargo>

MANNA, Haytham. „*Syria's opposition has been led astray by violence*“, *The Guardian*, 22.6.2012, <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/jun/22/syria-opposition-led-astray-by-violence>

NYE, Joseph. *Get Smart*. Foreign Affairs. 2009. Online:
<https://www.foreignaffairs.com/articles/2009-07-01/get-smart>

PAUL, Amanda. *Turkey-EU Relations: Forever Engaged, Never to be Married?* 8.7.2015.
Online: <https://eu.boell.org/en/2015/07/08/turkey-eu-relations-forever-engaged-never-be-married>

Rezoluce evropského parlamentu z ledna 2015. Online:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015->

„Russia and Turkey sign major trade deals“, *Al Jazeera*, 1.12.2014,
<http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/12/russia-turkey-trade-deals-201412117443052995.html>

„Syrian military says it downed Turkish fighter jet“, *BBC News*, 23.6.2012,
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18561219>

Turkey progress report http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf

„Turkey – Guide to Major Turkish Daily Newspapers 2008“, Open Source Center. Online:
<http://fas.org/irp/dni/osc/turkish-news.pdf>

„Turkey’s European Union Strategy“. 2014. Online:
http://www.ab.gov.tr/files/pub/turkeys_new_eu_strategy.pdf

„Turkey – EU Relations“. Ministry of Foreign Affairs Republic of Turkey. Online:
<http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>

„Turkey media arrests: Erdogan rejects EU criticism“, *BBC News*, 15.12.2014,
<http://www.bbc.com/news/world-europe-30484729>

TRANSATLANTIC TRENDS: www. <http://trends.gmfus.org/>

USLU, Emre. “Erdogan considering Shanghai Five“, *Today’s Zaman*, 27.1.2013,
http://www.todayszaman.com/mobile_detailc.action?newsId=305321

Vyjádření Barrosa po setkání s tureckým premiérem Erdoğanem. Online:
http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-43_en.htm

World Report 2014: Turkey. Online: <https://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/turkey>

6. Seznam použitých zkratek:

AKP - Adalet ve Kalkınma Partisi (Strana spravedlnosti a pokroku)

CHP - Cumhuriyet Halk Partisi (Republikánská lidová strana)

HSYK - (Nejvyšší rada soudců a prokurátorů)

EEC - European Economic Community (Evropské hospodářské společenství)

EU - European Union (Evropská unie)

MHP - Milliyetçi Hareket Partisi (Nacionálně činná strana)

NATO - North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

PKK - Partiya Karkerên Kurdistan (Strana kurdských pracujících)

SCO - Shanghai Cooperation Organisation (Šanghajská organizace pro spolupráci)

TUSIAD - Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (Asociace tureckých průmyslníků a podnikatelů)